

OBJEKT I ÖSMO SOCKEN

50 SEGERSÄNG - KOLBOTTENVRET	159
51 HAMMERSTA	162
52 MUSKÅN	164
53 LUND - OGESTA - JURSTA.....	165
54 MUSKAN	168
55 ÖSTRA ÖSMO	170
56 VIDBYNÄS - LUNDA STRÖMMAR - NORVIKFJÄRDEN	172
57 HIMMELSÖ.....	174
58 HERRÖ.....	175
59 YXLÖ	178
60 ÖSTRA STYRAN	181
61 GRYT - SÄBY - LILJETORP.....	183
62 ÄLBY	186
63 ÄLVVIKEN - BERGA	188
64 LILLSJÖN - LÅNGSJÖN.....	190
65 VALSJÖN - LILLSJÖN.....	193
66 MÄLBY - UPPEBY.....	195
67 DJURSNÄS	196
68 MALHUVUD	205
69 KÄRINGBODA	207
70 JÄRFLOTTA.....	209
71 GUNNARSSTENARNA.....	212

50 SEGERSÄNG - KOLBOTTENVRET

Karakteristik: Mosaik av barrskog, föryngringsytor, igenvuxna hagmarker, små vattendrag, dikade våtmarker, kärr, lundar och åker. Sällsynta och hotade arter som **stjälkröksvamp**, **platt spretmossa**, **murgröna**, **skärmstarr** och **springkorn**. Värdefulla bäckraviner med bl a tibast.

Klass: 2 - 3 B Z H F L

Områdesbeskrivning: Detta kuperade, relativt stora och sammanhängande område domineras av barrskog och är beläget i kommunens nordöstra hörn mellan riksväg 73 och järnvägen, gränsande mot Haninge kommun.

Områdets dominerande vegetationstyp är olikåldrig barrskog. Andelen skog under 80 år (ej vuxen skog) är över 60%, likaså arealen sly. Överallt finns mindre, ädellövdominerade lundar med ett busk- och fältskikt bestående av bl a olvon, hassel, svinrot, kattfot, prästkrage, ärenpris, blåsuga, jungfrulin och slätterfibbla vilka vittnar om gångna tiders bete. Fuktiga gran skogspartier, ofta i anslutning till alsockelkärr, förekommer spridda i området. Busk- och fältskiktet i dessa marker består av bl a hassel, try, mynta, ormrot, brudborste och hässlebrodd. Vägarnas diken har bitvis en rik flora med arter som prästkrage, gökblomster, ängsklocka, blåklocka och ängsbräsma.

Fågelarter som förekommer i området är bl a duvhök, ormvråk, tjäder, orre, järpe, skogsduva och **nötkråka**. Områdets stora sammanhängande skogar ger även livsrum åt pärl- och sparvuggla som häckar i området vissa år.

Delobjekt:

50a) Tärnmossen

50b) Segersäng

50c) Kolbotten

50d) Ådala

50e) Sumpen

50f) Drakboda

50a) Tärnmossen Ett större våtmarksområde som förlorat mycket av sin myrkaraktär genom omfattande dikningsföretag. Trädskiktet utgörs av björk, tall och gran. Fältskiktet består huvudsakligen av skvattram, hjortron, tuvdund och blåbär. De södra delarna är riktigt sankt och här växer arter som rankstarr, gul svärdsilja, andmat och vattenblink.

50b) Segersäng. En högväxt alsumpskog som sträcker sig längs med järnvägen söder om Segersängs station. Små inslag av gransumpskog ingår i området. Alskogen är kraftigt påverkad av dikning, men är trots detta tämligen fuktig, vilket troligen beror på att den berörs av källdrag. Vanliga växter i skogen är majbräken, gullpudra, hultbräken, skuggstjärnmossa och praktbräkenmossa. Här växer också de hotklassade arterna **springkorn**, **skärmstarr** och **platt spretmossa**. Kärrfibbla har sin enda växtplats i kommunen just här. Den stora rariteten i området är emellertid en mycket liten skalbagge, som bär det preliminära namnet *Nannocella n.sp.* (nova species), eftersom den ännu inte har blivit beskriven av vetenskapen. Trots att kunskapen om denna art av förklarliga skäl är begränsad står det klart att den har mycket stränga miljökrav. I Sverige har den bara påträffats i mälardalen, och är även i dessa regioner sällsynt. *Nannocella* lever inne i poren i en enda art av trädsvamp, sälgticka. Skalbaggen är därför beroende av att ha kontinuerlig tillgång till sälgar i lämplig ålder och exponeringsgrad.

50c) Kolbotten Genom området, som är kraftigt kuperat, rinner en mindre bäck. Bäckravinsens trädskikt domineras av al. I övrigt är vegetationen mycket frodig och utgörs av bl a skogssäv, bäckbrämma, brännässla, gul svärdsilja, besksöta och andra fukt- och kväveälskande växter.

De hävdade markerna inom området hyser en rik ängsflora bestående av arter som t ex solvända, backnejlika, spåtistel, darrgräs, ormrot, gulmåra, fältmalört, svartkämpar, rödkämpar, ängsskallra, blekstarr, bockrot och nattviol. Den ovanliga vilda formen av toppklocka förekommer också här. Enstaka björkar, oxlar och fågelbärsträd återfinns i den största hagen.

Området ger en bild av det jordbrukslandskap som präglade södra Sverige ända till början av detta sekel. När hö bärgas på de åkrar, som upptar marken mellan hagarna och bäckravinen, så görs det genom hässning, vilket numera är mycket ovanligt i Stockholms län.

50d) Ådala. Frodig bäckravins där al, älgört, stinksyska, tibast och skärmstarr växer. Ädellövdominerade skogsbryn omger de smala åkerremarna. Här växer vild **murgröna**, en hotklassad kvarleva från värmetiden. Hassel, skogsknipprot, nattviol och trolldruva är andra arter som återfinns i ädellövbrynen.

50e) Sumpen. En ovanligt stor och välutbildad alsumpskog. Grenrör, hultbräken, strandklo, kärrviol och hässlebrodd är vanligt förekommande i fältskiktet. Bland mossorna noterades arter som källpraktmossa, krattvitmossa, stor gräsmossa, cirkelbladsmossa, krusig ulota, **alsidenmossa** (hotkategori 4), bandpraktmossa och *Campylium protensum*. Ett par av dessa är exklusiva arter som bara förekommer i finare alsumpskogar.

50f) Drakboda. Den sällsynta och kalkälskande **stjälkröksvampen** förekommer här i en backe som domineras av gran och täta slånsnår. Den sällsynta och krävande krattsnäckan påträffades vid den inventering av landmollusker som Göteborgs naturhistoriska museum genomförde 1953-55.

Bedömning: De nuvarande kända naturvärdena (berör klass 2-områden) bör säkerställas genom bildandet av naturreservat eller naturminne (delområde f), detta torde vara mest lämpligt från naturvårdssynpunkt. Sumpskogarna vid Segersång och Sumpen har uppmärksammats vid länsstyrelsens pågående våtmarksinventering. Arbetsföretag som påverkar hydrologin negativt måste undvikas i dessa områden (NVL §18c). Med tanke på den stora uppmärksamhet som sumpskogarna har fått på senare tid, och som troligen kommer att leda till att värdefulla sumpskogstyper innefattas i ett generellt biotopskydd enligt en föreslagen ändring av NVL, bör dessa sumpskogar kunna undantas från skogligt utnyttjande utan att reservatsförordnanden inrättas. En kombination av naturreservat och generellt biotopskydd torde vara nödvändig för att klara de stora naturvärdena. Detta gäller särskilt området vid Sumpen, där de känsliga markförhållandena innebär att särskilt stor hänsyn bör tas vid skogliga åtgärder även i angränsande bestånd. Även övriga alkärr och sumpdrag bör undantas från skogliga åtgärder, tillsammans med en skyddande kant (SVL §21).

Skogsbruket inom hela området bör ändra karaktär, vilket bl a innebär att större naturvårdshänsyn bör tas. Under de senaste decennierna har exempelvis tjädern minskat drastiskt och i stort sett försvunnit från kommunen. Orsaken till detta är det sätt som skogen brukas på. Med tjädern försvinner ett stort antal andra växt- och djurarter. För att komma tillrätta med detta bör skogsbruket drivas på ett långt mer uthålligt sätt, vilket betyder att större arealer lämnas helt utan skogliga åtgärder och att omloppstiden förlängs på de marker där skogsbruk bedrivs.

Den nuvarande avverkningstakten har lett till att nästan hälften av all skog inte är tillgänglig för friluftslivet och att en överavverkning på ungefär 13% (beräknad på ett naturvårdsinriktat skogsbruk med en omloppstid på 120 år) av den areal som anses vara produktiv skogsmark skett under de senaste tio åren. Trakthyggesbruket bör inom vissa bestånd ersättas med blädning. En naturvårdsinriktad skogsbruksplan, s k NISP bör upprättas.

Ytterligare dikning eller kulvertering är liksom byggandet av nya vägar eller kraftledning inte förenligt med bevarandet av de befintliga naturvärdena. Bäckravinen vid Ådala bör rensas på alla gamla bilvrak och tunnor, samtidigt som en översyn av den kringliggande fritidsbebyggelsens avlopp genomförs. Hävden av hagmarken bör fortsätta liksom den slåtter som sker. Eventuellt kan en utökning av hävden vara lämplig. Gödsling av hagmarken spolierar dess värden.

Litteratur:

Andersson (1990)
Beier (1988)
Burman-Burehag (1990)
Ericson (1985)

Hedenäs (1990)
Länsstyrelsen (1977d)
Magnusson (1987)
NOF (1991)
Nordin (1986)
Proschwitz von (1989)
SNV (1979)
Stockholms stad (1989)
Wanntorp (1990)

51 HAMMERSTA

Karakteristik: Ett omväxlande landskap bestående av ädellövskog med unik lundflora, åkrar, blandskog, barrskog, hålltallmarker, vassvikar, fragment av en havsstrandäng och igenväxande torrbackar. Ett flertal hotklassade arter.

Landskapsekologisk funktion: Området underhåller i sin helhet mycket artrika och exklusiva växt- och djursamhällen. Dessa betingas framför allt av en lång historisk kontinuitet, och stor nutida utbredning av ädellövbestånden.

Klass: 1 - 3 B Z G F L K

Områdesbeskrivning: Området består av en halvö som sträcker sig i nord-sydlig riktning i kommunens nordöstra del, gränsande mot Haninge kommun.

Trädskiktet inom de lundartade partierna utgörs av bl a alm, ask, ek, lind, lönn, fågelbär och gran. Buskskiktet domineras av hassel, olvon, måbär, hagtorn, nypon och slån. I fältskiktet återfinns exklusiva arter som långstarr, ramslök, glansnäva, tandrot, lungört, vårärt, sydlig lundarv, vätteros, skogsknipprot, **sårläka**, **myskmadra**, lundviol, **strävlosta**, lundslok, långsvingel och **skogskorn**. Vid Fruberget finns två stora grottområden. Den mest kända grottan, den s k Frugrottan, utgörs av en väldig grottlabyrinth och är den enda grottan i länet som kräver klätterutrustning. På flera platser inom grottområdet återfinns den självlysande lysmossan. Den hotade **murlansmossan** är belagd från Hammersta.

Åkermarken omges av igenvuxna och igenväxande hagmarker där arter som slån, en, kattfot, prästkrage, darrgräs, svinrot, ängsskära och gullviva växer. Kring dessa forna betesmarker sluter sig ofta barrskog som på de högst belägna partierna övergår i hållmarkstallskog.

Fågellivet är rikt och varierat med förekomst av hotade arter. Följande häckande fågelarter anges av NOF: svarthakedopping, brunand, ormvråk, **fiskgjuse**, kattuggla, hornuggla, skogsduva, dubbeltrast, **mindre hackspett**, buskskvätta, stjärtmes, hämpling och **stenknäck**. Sjön Marens utlopp och den anslutande grunda viken är en viktig reproduktionslokal för vissa fiskarter. Sittuviken och Landfjärden är viktiga lekplatser för gös. Landfjärden är även en betydelsefull ruggningsplats för vigg och brunand. Vid Göteborgs museum landmolluskinventering 1953-55 påträffades många krävande och ovanliga snäckor vid den storblockiga rasbranten 900 meter ONO om Hammersta gård, bl a den hotade **mindre tornsnäckan**.

Hammersta koloniserades senast under äldre järnålder. Fyra gravfält från denna period vittnar om detta. Två fornborgar, öster och sydöst om gården, är troligen s k farledsborgar anlagda under förhistorisk tid i

bevakningssyfte. Hammersta gård, där Ivar Lo-Johansson föddes som statarbarn, var säteri redan under medeltiden. Kulturlandskapet runt Hammersta är starkt präglad av herrgården.

Bedömning: Den artrikedom som återfinns inom området ädellövskogar förklaras bl a av den långa kontinuitet som dessa har. De botaniska och zoologiska kvalitéter området hyser gör att det av länsstyrelsen klassats som område av riksintresse för naturvården. Skogsbruk är inte aktuellt inom området om de riksintressanta naturvärdena skall bevaras. Nya vägar, ny bebyggelse eller annan exploatering bör undvikas eftersom detta nästan undantagslöst är oförenligt med bevarandet av de nuvarande naturvärdena.

Den tippning av schaktmassor som genomförts norr om medeltidsruinen och som förstört en värdefull torrbacke, är exempel på de negativa konsekvenser som ogenomtänkt exploatering kan medföra. Det bete som sker vid Landfjärden bör fortsätta och eventuellt utökas. Ädellövskogen får dock inte betas då många av de hotade arter som är knutna till lundmiljöer inte överlever ett intensivt bete. Det varierade kulturlandskapet lockar många besökare och området är alltså av stort intresse för det rörliga friluftslivet.

Ett flertal ekar har avsatts som naturminnen vid Hammersta. För att säkerställa de nuvarande naturvärdena bör området avsättas som naturreservat vilket bör inkludera en fredning av lekbottarna som är så viktiga för gösreproduktionen. Området ingår i en undersökning om värmetidens ädellövskogar.

Litteratur:

Ericson (1985)
Fröman (1935)
Kers (1972)
Länsstyrelsen (1966,1977d,1981b,1983,1984,1985b,1987b,c)
NOF (1991)
Nordström (1980)
Proschwitz von (1989)
Riksantikvarieämbetet (1987,1990)
Ryberg (1967)
Rydberg (1974)
SNV (1982a)
Sörlin (1958)

52 MUSKÅN

Karakteristik: Meandrande å som hyser stora biologiska värden. Ån är reproduktionslokal för bl a **havsöring** och id. Viktig övervintringslokal för strömstare.

Klass: 1 B Z G H L K

Områdesbeskrivning: Muskån som även kallas Hammerstaån är belägen i kommunens nordöstra del. Ån avvattnar sjön Muskan och flyter genom ett landskap som domineras av åkrar. Tillrinningsområdet för ån är mycket stort och sträcker sig in i Haninge kommun. Ett flertal mindre vattendrag och diken ansluter till Muskån.

Vegetationen präglas starkt av jordbruket och dess ständiga och stora närsaltsläckage. Trädskiktet domineras av al, ask, alm, sälg, lönn och fågelbär. Busk- och fältskiktet som är mycket frodigt består av bl

a hallon, svarta vinbär, olvon, måbär, skogstry, träjon, älgört, gul svärdsilja, brännässlor och skogssäv. I själva ån växer grönalger, näckmossa och andmat.

Havsöring, id, gädda, spigg och ål är några av de fiskar som återfinns i ån. Havsöringen utgörs av en naturlig stam som kan betraktas som genetiskt ren vilket gör den mycket värdefull. Ett kräftbestånd skall också finnas här. Strömstaren övervintrar regelbundet vid ån.

Muskåns nedre lopp ingår i ett område av riksintresse för kulturminnesvården.

Bedömning: Exploatering av vattendraget i någon form är oförenlig med bevarandet av de befintliga värdena. All utplantering av öring som inte tillhör den ursprungliga stammen bör undvikas då de genetiska konsekvenserna av detta förmodligen är förödande. Den undersökning av ån som gjorts med avseende på smådjur visar att ån är utsatt för en kontinuerlig förgiftning. Konsekvenserna för fauna och flora av Muskans och därmed även Muskåns reglering genom den fördämning som är belägen vid utloppet från Muskan bör utredas. Vandringshindret vid Fors bör undanröjas och åtgärder som främjar havsöringens lek bör igångsättas. Ett program för åns restaurering och bevarande bör upprättas snarast. Muskåns nuvarande tillstånd är från naturvårdssynpunkt mycket otillfredsställande.

Litteratur:

Ericson (1985)
Länsstyrelsen (1976a,1983,1987b,1989a,b)
Nynäshamns kommun (1987,1988)
Riksantikvarieämbetet (1987,1989)

53 LUND - OGESTA - JURSTA

Karakteristik: Botaniskt rikt område bestående av havsstrandängar, hagmarker, ädellövskog, alkärr, barrskog, blandskog och åkermark. Hotade och sällsynta arter som **skogsfru**, blodnycklar, nästrot, **sårläka**, hässleklocka, **vaxmossa**, **scharlakansvaxing**, **bergscikada** och **Ipidia quadriplagiata**.

Landskapsekologisk funktion.

(Delområde c): Småskaligt kulturlandskap med stor biotopvariation.

(Sydöstra delen): 1. Del av ett sammanhängande, i huvudsak oexploaterat skärgårdsnära hållmarks- och barrskogsområde. 2. Förekomst av mycket känsliga vedlevande insekter.

Klass: 1 - 3 B Z L K

Områdesbeskrivning: Området är beläget mellan riksväg 73 och Herrön/Yxlö, strax öster om Ösmo.

Stora sammanhängande barrskogar med ett stort inslag av andra vegetationstyper som alkärr, blandskog och hållmarker. Växter som återfinns här är bl a tall, gran, ek, asp, björk, måbär, olvon, hassel, getapel, ekorrbär, nästrot, nattviol, skogsknipprot, flenört, lundgröe, storrams och majbräken. Åker och igenvuxna/

igenväxande hagmarker präglar de lägre liggande partierna inom området. Karaktärgivande arter för dessa marker är slån- och nyponsnår, kattfot, jungfrulin, toppklocka, darrgräs och knägräs.

Ett flertal mindre vanliga fågelarter häckar inom området: **Stenknäck**, steglits, duvhök, **mindre hackspett**, hornuggla, lärkfalk och **fiskgjuse**. **Häger** fiskar i vikarna. Bredviken är en viktig reproduktionslokal för vissa fiskarter.

I områdets sydöstra del, i den barrblandskog som präglar kusten innanför Lunda strömmar, förekommer den akut hotade skalbaggen **Ipidia quadriplagiata**. Arten är knuten till trädsvampar på döda eller skadade träd av gran och tall, eller lågor av dessa träd.

Delobjekt:

53a) Norrlöt

53b) Kronberget

53c) Jursta - Ogesta

53a) Norrlöt. Havsstrandängarna är till största delen relativt välbetade även om vissa arealer lämnats ohävdade under ett flertal år. De dominerande arterna är bl a salttåg, havssälting, rödsvingel, agnsäv, krypven, vass och norskstarr. Inom ett mindre område förekommer en mycket rik strandängsvegetation med ett stort inslag av slätterblomma, blodnycklar, ormtunga och smultronklöver. Havsstrandängarna har stor betydelse för fågellivet då de utgör viktiga rastlokaler och möjliga häckningsplatser för många fågelarter. I anslutning till strandängarna förekommer alkärr och blandlövlundar bestående av al, ek, ask, alm, björk och asp. Busk- och fältskiktet utgörs av arter som älgört, brännässla, **sårläka**, skogsknipprot, hässleklocka, lundgröe och trolldruva.

53b) Kronberget. Skogen som växer i anslutning till åkrarna domineras av ädellövträd och utgörs av bl a ek och hassel på relativt mager jord (den mark som inte blev uppodlad), men också av frodigare ädellövlundar belägna på glaciärr. Trädskiktet består av bl a ek, asp, ask och gran. Buskskiktet domineras av hassel, måbär, olvon och try samt getapel. I fältskiktet växer träjon, hultbräken, lundelm, lundgröe, vispstarr, stenbär, **skogsfru**, skogsknipprot, **sårläka**, blåsippa, backvial, skogsvicker, trolldruva, nässelklocka, hässleklocka, liljekonvalj och tulkört. Den morotslikt doftande kägellungmossan och **vaxmossan** växer inom området. Dessa två mossarter är mycket rara och vaxmossan tillhör våra mest hotade mossarter.

Vid landmolluskinventeringen 1953-55 besöktes en lokal i östra delen av delområdet. Några arter med sparsam förekomst i Sverige och med stränga krav på sin livsmiljö påträffades vid detta tillfälle; taggsnäcka, busksnäcka, krattsnäcka och *Vitrea contracta*.

53c) Jursta - Ogesta. Ett sammanhängande område öster om Muskån som utgörs av ett småskaligt kulturlandskap med åkrar, små bergknallar och moränklädda backar. Stora delar av området har tidigare utgjort betesmark. En del av dessa hagmarker betas fortfarande, men andra är stadda i igenväxning eller har planterats igen med barrträd. De välbetade hagmarkerna (berör klass III-områden) hyser en mycket rik flora bestående av bl a oxel, ask, slån, nypon, darrgräs, knägräs, spåtistel, kattfot, toppklocka, jungfrulin, bockrot, solvända, rödkämpar, ängsskallra, ormrot, backnejlika, backtimjan, gulmåra, **scharlakansvaxing** och bräkenbrosking.

Vid Tallbacken förekommer den sydliga och mycket värmekrävande insekten **bergscikada**. Det är den enda arten av den i huvudsak tropiska familjen sångstritar som förekommer så här långt norrut. I Sverige har bergscikadan påträffats sällsynt upp till Uppland.

Bedömning: De mycket stora naturvärden som finns inom området kan endast bevaras genom fortsatt hävd av hagmarkerna och havsstrandängarna och genom att absolut ingen gallring, städning eller avverkning förekommer inom ädellövträdsbestånden och alkärren. Även en mycket lätt röjning spolierar livsrummet för den hotade orkidén **skogsfru**.

Det småskaliga, kulturpräglade landskapet i delområde c) har stort landskapsekologiskt värde. Den rika florans och mångformigheten skapar ovanligt goda förutsättningar för ett rikt fågel- och insektsliv. Området har också en kulturhistoriskt värdefull landskapsbild. Av dessa skäl bör ingen ytterligare barrplantering av kulturmark ske i delområdet.

Sprängning av de klippor som hyser den utrotningshotade mossarten **vaxmossa** får självfallet inte ske. En sprängning kan eventuellt bli aktuell om dragning av hetvattenledningen mellan Nynäshamn och Stockholm genomförs.

De nuvarande kända naturvärdena (berör klass 1- och 2-områden) bör säkerställas genom bildandet av naturreservat eller naturvårdsområde, detta torde vara mest lämpligt från naturvårdssynpunkt. Skogsbruket inom området bör ändra karaktär vilket bl a innebär att större naturvårdshänsyn bör tas. Skogsbruket bör drivas på ett långt mer uthålligt sätt vilket betyder att större arealer lämnas helt utan skogliga åtgärder och att omloppstiden förlängs på de marker där skogsbruk bedrivs. Trakthyggesbruket bör inom vissa bestånd ersättas med blädning.

Avverkning eller bortstädning av äldre barrträd eller lågor som är be vuxna med tickor utgör ett allvarligt hot mot den akut hotade skalbaggen **Ipidia quadriplagiata**. Faunavårdskommittén anser att denna art löper risk att försvinna som reproducerande population i Sverige om inte hotfaktorerna snarast undanröjs.

Det kan vara på sin plats att nämna att skogsbruket inom vissa bestånd visat mycket stora naturvårdshänsyn. Detta räcker dock inte om områdets naturvärden skall säkerställas. Området ingår i en undersökning om värmetidens ädellövskogar.

Exploateringsföretag som påverkar de grunda vattenområdena negativt är inte förenligt med god naturresurshushållning (NRL §2:3).

Litteratur:

Andersson (1990)
Beier (1988)
Ericson (1985)
Länsstyrelsen (1987d,1983,1986a)
NOF (1991)
Nordin (1986)
Proschwitz von (1989)
Rydberg (1974)
Westerberg (1990)

54 MUSKAN

Karakteristik: Näringsrik sjö med små barrskogsklädda öar.

Klass: 3 B Z H F N P

Områdesbeskrivning: Sjön Muskan är 160 hektar stor. Markerna väster om sjön är uppodlade medan markerna öster om sjön huvudsakligen består av skog och föryngringsytor. Stora bladvassar utgör ett karakteristiskt inslag längs vissa delar av sjöns stränder. Mindre partier med alstrandskogar förekommer. Sjövegetationen består av bl a trubbnate, nålsäv, vattenpest, vekt braxengräs och näckrosor.

Storlom, lärkfalk och **mindre hackspett** har iakttagits under häckningstid. I Muskan finns goda lekplatser för t ex gädda.

Muskan har förmodligen varit reglerad sedan 1500-talet. I början av 1600-talet och 1692 skedde ofrivilliga sjösänkningar. Det är inte omöjligt att fler ofrivilliga sjösänkningar förekommit. Rester efter en hålldamm som förmodligen byggts i mitten av 1800-talet fanns kvar vid sjöns utlopp i början av 50-talet. Vattendomstolens dom från 1960 medger en lägsta dämningshöjd av 70 centimeter under tidigare lågvattenstånd och en reglerings- höjd av 2,2 meter.

Delobjekt:

a) Storholmen - Mariaholmen 3

54a) Storholmen - Mariaholmen

I Muskan ligger sammanlagt sju mindre öar utspridda. Storholmen är den största. Vegetationen på Storholmen domineras av bl a gran, tall, lingon, blåbär och kruståtel. Längs stranden växer al, vasstarr, svärdsllilja, säv, igelknopp, vänderot och fackelblomster.

En stor spärrkronig ek vittnar om gångna tiders bete på holmen. Mariaholmen äger vissa naturskogslika karaktärer med stormluckor och spår av skogsbrand. På holmen finns det rikligt med lågor som uppkommit efter stormen 1969. Trädskiktet är en blandning av framför allt gran och tall men även lövträd som ek, sälg, asp, och björk växer här. I fältskiktet förekommer arter som tallört, björkpyrola, blåbär, lingon och vårfryle. De mindre öarnas vegetation liknar i stor utsträckning de två större öarnas.

Bedömning: Öarna och själva sjön utnyttjas relativt intensivt för friluftsliv genom sin närhet till Ösmo. Nedskräpningen är också betydande på öarna. Störningarna på fågellivet under häckningstid förorsakar med all säkerhet att vissa arters häckning spolieras. Ett eventuellt beslut om tillträdesförbud under häckningssäsongen till öarna och delar av sjön bör utredas.

Ökade närsaltsutsläpp är inte möjliga att förena med bevarandet av sjöns nuvarande vattenkvalitet. Tillförseln av bl a närsalter med vattendraget från Lövsjön bör minskas genom att planteringar sker längs vissa delar av vattendraget och att avståndet mellan jordbruksmark och vattendrag ökas. Muskan avvattnar Muskån och har därför en nyckelfunktion för havsöringens reproduktion. Sjön är

dessutom dricksvattentäkt för Ösmo samtidigt som den är en viktig badsjö. Mot bakgrund av detta bör ett handlingsprogram för säkerställandet av Muskans vattenkvalitet upprättas.

Litteratur:

Länsstyrelsen 1976d, 1981a
Länsstyrelsens sjöregister
Nynäshamns ornitologiska förening 1988a
Puke 1946
Wallentinus 1990a

55 ÖSTRA ÖSMO

Karakteristik: Ädellövskog och örtrik granskog. Kalkkälla. Hotade arter som **skärmstarr** och **sårläka**. Torrbacke med trift och solvända. Åkermark.

Klass: 2 - 3 B Z N L K P

Områdesbeskrivning: Området ligger i anslutning till samhället Ösmo och sjön Muskan.

Sammanhängande ädellöv- och granskogsområde med ett till en del relativt åldrigt och mycket grovt trädbestånd. Trädskiktet består av bl a gran, ek, hägg, sälg, ask och lind. Hassel, try, olvon och måbär förekommer i buskskiktet. I fältskiktet, som bitvis är relativt frodigt, växer skuggfördragande arter som ormbär, trolldruva, lungört och **sårläka**. Lundgröe utgör inom vissa partier ett dominerande inslag. Fuktiga stråk bevuxna med al och en högvuxen, kvävegynnad örtflora bestående av bl a älggräs, nässlor och skogssäv återfinns i anslutning till Muskån. En igenväxande artrik inäga är belägen nära järnvägsspåren.

Vid Sjöudden, vid Muskans södra strand, finns sedan några år kommunens naturskola.

Delobjekt:

55a) Ösmo kyrka

55a) Ösmo kyrka. Blandskog med grova och högstamminga granar, lönn, ask, al, oxel och björk. Kraftiga hasselnår. I fältskiktet växer ormbär, skogsknipprot, trolldruva, blåsippa och lundgröe. Kalkkälla med **skärmstarr** och hultbräken. Ärenpris, nattviol, gökärt och vårbrodd vittnar om gångna tidens bete. Inom området är en sandig torrbacke belägen mellan en motortrafikled och kulturhistorisk bebyggelse. Backen saknar i stort sett träd bortsett från ett par granar av imponerande storlek som växer i torrbackens västra hörn. Floran utgörs till viss del av betesgynnade växter trots att området förmodligen inte varit hävdad åtminstone ett par år under slutet av 1980-talet. Betet återupptogs 1989. Förekomsten av bl a trift gör objektet botaniskt intressant. Ett mycket kraftigt bestånd av solvända växer också här.

Torrbackens kontinuitet torde vara mycket lång då det ingår i ett större, fornminnesrikt område som förmodligen varit brukat sedan mycket lång tid. Gravfälten från äldre järnålder visar att bygden koloniserades senast under denna tid. Under 1100-talet uppfördes en romansk kyrka vilken senare byggdes om under 1300- och 1400-talen, då den fick sitt nuvarande utseende. Runt kyrkan finns ett

välbevarat sockencentrum med tillhörande byggnader. Torrbacken utgör en mycket viktig del i detta kulturhistoriskt riksintressanta område.

Bedömning: Ingen exploatering av torrbacken bör ske. Hävden måste fortsätta om de befintliga värdena ska bestå. All gödsling är oförenlig med bevarandet av områdets naturvärden. Avverkningar eller gallringar bör inte företas inom det tätortsnära skogsområdet om de nuvarande naturvärdena ska bestå. Skyltningen inom området som propagerar för kalavverkning bör avlägsnas. Området utgör ett viktigt närströvområde och ingår i en undersökning om värmetidens ädellövskogar.

Litteratur:

Länsstyrelsen (1977d)

Riksantikvarieämbetet (1987,1990)

56 VIDBYNÄS - LUNDA STRÖMMAR - NORVIKFJÄRDEN

Karakteristik: Barrskog och blandskog. Innerskärgård och grunda vattenområden som utgör viktiga reproduktionsområden för olika fiskarter.

Klass: 3 B Z L

Områdesbeskrivning: Området utgörs av kommunens östra fastlandskust, mellan Vidbynäs och Norvik, strax norr om Nynäshamns tätort.

Delområden:

56a) Vidbynäs - Lunda strömmar

56b) Kusten söder om Vidbynäs

56a) Vidbynäs - Lunda strömmar. Landområdet utgörs av ett berg, och dess delvis branta sluttningar ut mot Vidbyfjärden. En tämligen gles, och delvis starkt olikåldrig barrblandskog tar vid nedanför hållmarkstallsbogen. I trädskiktet ingår, förutom gran och tall, en del lövträd som björk, sälg, asp och rönn. I fältskiktet är arter som blåbär, örnbräken, blåsippan, gökärt och nattviol vanligt förekommande.

Områdets vassar och vattenområden är viktiga biotoper för änder, och lärkfalken har goda jaktmarker där den fångar trollsländor över vassarna. De grunda bottarna är värdefulla för ungstadier av olika fiskarter. Vid Fiskenämnadens inventering av gäddans lekplatser i Stockholms skärgård erhöll Lunda strömmar det högsta värdeomdömet.

56b) Kusten söder om Vidbynäs. Ett mycket omväxlande kustavsnitt som utgörs av åkrar och skogklädda kullar och bergsryggar. En stor del av åkrarna är emellertid planterade med ung barrskog. På udden nordöst om Norvik växer en blandskog med äldre träd av gran, tall och björk. Denna skog bär spår av ett begränsat virkesuttag, och en del vindfällen ligger i sluttningen. Hänglav och tagellav växer på en del träd, bl a en 15 cm lång hänglav på en björk. En kollekt av den hotade laven trubbig brosklav finns belagd från detta område (1963). De äldre aspar som laven uppgavs växa på fanns inte längre kvar vid tidpunkten för inventeringen, de har antingen avverkats eller blåst omkull. Längre ned i sluttningen har större avverkningar utförts under senare år.

Bedömning: Udden vid Vidbyfjärdens norra strand bär spår av ett hänsynsfullt skogsbruk. Nere vid sjön har högstubbar och vindfällena tidigare lämnats kvar i stor utsträckning, vilket ger hålbbyggande fåglar fina livsmöjligheter. Små hyggen har tagits upp, och lövträd har sparats. Delar av området betas av utegångsfår, vilket gynnar en del växter som kräver goda ljusförhållanden. Det är önskvärt att skogsbruket även i framtiden bedrivs med metoder som bevarar området naturvärden. Kantskog mot sjön och mot berget bör lämnas orörd.

De relativt goda förekomsterna av hänglavar i vissa delar av skogen på udden nordost om Norvik indikerar att förhållandena bitvis varit tämligen konstanta under lång tid. De partier med äldre blandskog som finns kvar här bör undantas från skogsbruk.

Exploateringsföretag som påverkar de grunda vattenområdena negativt är inte förenliga med god hushållning med naturresurserna (NRL §2:3). En utredning av hur båtanläggningarna vid bron till Himmelsö påverkar det fiskebiologiska värdet är angeläget.

Litteratur:

Fiskenämnden (1987)

Länsstyrelsen (1983)

Turander (1990a)

57 HIMMELSÖ

Karakteristik: Långsträckt halvö täckt av blandskog. Havsstrandängar. Varierat och småbrutet landskap.

Landskapsekologisk funktion: Del av ett sammanhängande, i huvudsak oexploaterat, skärgårdsnära hållmarks- och barrskogsområde.

Klass: 3 B Z L

Områdesbeskrivning: Himmelsö ligger mellan Yxlö/Herrön och fastlandet, några kilometer norr om Nynäshamns tätort.

Ön präglas av det för Svealand typiska jordbrukslandskapet. De lågt belägna markerna är uppodlade, bergsryggarna domineras av barrskog och partierna däremellan utgörs av lövdominerade skogsavsnitt, ofta med ett stort inslag av ädellövträd. Större områden domineras helt av vass, inte enbart strandnära partier utan också öns centrala delar. En relativt rik flora, med arter som Adam och Eva, brudbröd och backnejlika, återfinns ibland i gränsområdet mellan skogsbyn och öppnare marker. De blandskogar som förekommer på Himmelsö hyser en örtrik flora bestående av bl a **sårläka**, skogsknipprot, ormbär, lundelm och trolldruva. Skogen är till viss del mycket olikåldrig; ibland med inslag av vindfällena. Tallhällmarker, granskog av ristyp och slutavverkade områden dominerar dock. Några av de arter som växer på havsstrandängarna (av vilka en del fortfarande är något hävdade) är havssälting, gåsört, gulkämpar, knapptåg, krypven, ormtunga och kustarun. Hela norra Skeppsholmen betas av nötkreatur.

Häckande fågelarter på Himmelsö är bl a lärkfalk, ormvråk, kattuggla, hornuggla, skogsduva, buskskvätta, **mindre hackspett** och rosenfink. Vintertid kan man få se varfågel på ön. De grunda havsvikar som skär in i Himmelsö utgör viktiga reproduktionslokaler för olika fiskarter.

Bedömning: Slutavverkning och övrig exploatering av Himmelsö är inte förenligt med bevarandet av områdets naturvärden. Betet bör intensifieras; bl a på områdets havsstrandängar. Företag som medför negativ påverkan på de grunda vattenområdena vid Himmelsö är inte förenliga med god hushållning med naturresurserna (NRL §2:3).

Litteratur:

Länsstyrelsen (1981b,1983)

NOF (1991)

Wallentinus (1970)

58 HERRÖ

Karakteristik: Stor mellanskärgårdsö som till största delen inte har exploaterats för bebyggelse. Omfattande hållmarker. Ädellövbestånd med exklusiv lundflora. Kulturmarker med bl a betade havsstrandängar. Rastplatser och övervintringsområden för fågel.

Landskapsekologisk funktion: (Södra delen) Del av ett sammanhängande, i huvudsak oexploaterat, skärgårdsnära hållmarks- och barrskogsområde.

Klass: 2 - 3 B Z F L

Områdesbeskrivning: Herrö ligger knappt en mil öster om Ösmo, och vägen till Muskö passerar genom öns södra del.

Öns dominerande vegetationstyp är hållmarkstallskog. Små fuktstråk av fattig myrkaraktär ingår i dessa partier, med växter som al, björk, blåsstart, stjärnstart, hundstart, skvatram och vitmossor. Blandskog förekommer i dalstråk och sluttningar, ofta med ett mycket omväxlande trädskikt där arter som björk, gran, säl, asp, oxel, lönn, rönn, tall och vildapel ingår. I fältskiktet, som ofta har en något rikare karaktär, återfinns här bl a liljekonvalj, stenbär, blåsippa, hässlebrodd, bergslok, **sårläka**, majbräken och bergmynta.

Välgkantsfloran är påfallande rik på Herrö, med arter som stånds, grönvit nattviol, kvastfibblor, prästkrage, blåeld och Jungfru Marie nycklar. På de öppna kulturmarker som förekommer på öns mellersta och norra del odlas spannmål och vallgrödor. En del åkrar har emellertid lagts i träda (1990).

Större sammanhängande delar av Herrön är obebyggda, vilket ger utrymme för ett rikt djur- och fågelliv. Ormvråk, kattuggla, hornuggla och **mindre hackspett** häckar på ön. I vikarna runt ön ses ofta tusentals viggas under vintrarna. Grunda vattenområden och vikar längs stränderna är också viktiga reproduktions- och uppväxtområden för olika fiskarter.

Delobjekt:

58a) Herrö gård

58b) Söderängsviken

58c) Ådudden

58a) Herrö gård. Ett mycket variationsrikt landskap omger Herrö gård. Betesmarker som övergår i havsstrandäng breder ut sig från gården ut mot Saltholmen. Betet sker med får och hästar. Vanliga växter i den välbetade hagen är krypven, strandkrypa, vitklöver, rölleka, vägtistel, saltnarv, salttåg, gulkämpar och rödtoppa. Bladvass och havssäv bildar bestånd längs delar av havsstranden.

Herrö träsk är en liten grund sjö som har ett utlopp i Herrösviken genom ett grävt dike. Sjön omges delvis av en frodig sumpskog av främst al och sälg, med välutbildade alsocklar framför allt i sjöns södra del. I sumpskogen växer videört, kärrbräken, strutbräken, slokstarr, grenrör, besksöta och strandklo. Sjön omges av breda vassbälten och på den öppna vattenspegeln växer vit näckros.

Skogsmarkerna vid Herrö gård har mycket omväxlande karaktär. Ädellöv förekommer dels i rena bestånd, dels som ett stort inslag i blandskogen. I området väster och söder om Herrö träsk dominerar trädsnittet av grova ekar och askar. Särskilt intressant är den stora olikåldrigheten inom ädellövbestånden i hela området. Ställvis förekommer en förtätad blandskog med al, ek, lönn, björk och gran. I buskskiktet växer bl a måbär, skogstry, olvon och getapel, medan fältskiktet utgörs av arter som lundelm, ormbär, häckvicker, träjon, skogsfibblor, lundgröe och vippärt. Det sällsynta halvgräset långstarr har här en av sina nordligaste förekomster i världen. De vidsträckta betesmarkerna, kontakten med havet och den genuina gårdsmiljön bidrar till att ge området en tilltalande landskapsbild. Vid Herrö gård går tjuren fortfarande i sin hage på ladugårdsbacken.

Omkring 500 viggas brukar ses vid Herrö träsk under ruggningstiden. Svarthakedopping har konstaterats häcka i sjön. Vid inventeringstillfället noterades fåglar som morkulla, kattuggla, drillsnäppa, knipa och vigg.

58b) Söderängsviken. Området omkring Söderängsviken utgör Herrös mellersta del. Skogen har mycket varierad karaktär, till stor del ger den intryck av igenväxande hagmarksskog. I ett par områden vid Söderängsviken har skogsbete tagits upp på nytt. Ett dominerande inslag av ädellövträd förekommer framför allt väster och norr om Söderängsviken. Smärre hållmarker och alkärr förekommer också här och där i området. I blandskogen ingår ek, gran, björk, ask, vildapel, hagtorn, sälg, tall, asp, lönn, oxel, getapel och rönn. I en del partier förekommer rena hasselbestånd. Fältskiktet är delvis lundartat, och utgörs av arter som lundgröe, blåsippan, **sårläka**, ormbär, gullviva, lundbräsa, nattviol, liljekonvalj och hässlebrodd. Inom ett område norr om Söderängsviken förekommer en mycket rik lundflora. De exklusiva lundgräsen **strävlosta** och lundslok växer här i stora bestånd.

I Söderängsviken uppehöll sig små flockar av vigg, knipa och gräsand vid inventeringstillfället.

58c) Ådudden. En större beteshage i anslutning till bebyggelsen vid Ådudden. Hagen betas av en besättning nötboskap som ger en god beteseffekt. Karaktärsväxter på havsstranden är agnsäv, krypven, gulkämpar, gåsört och salttåg. Strandängarna vid Ådudden utgör en omtyckt rastlokal för många fåglar.

Bedömning: Ett förhållandevis storskaligt skogsbruk har bedrivits på Herrö i sen tid, framför allt på öns södra del. Om de befintliga naturvärdena ska bevaras bör ingen ytterligare slutavverkning genomföras.

De ädellövlundar som hyser särskilt stora botaniska värden (berör klass 2-områden) får inte bli föremål för skogsbruk, vilket även innefattar gallring och landskapsvårdande åtgärder i dessa partier. Det är också av

största vikt att regelbundet undersöka betesgångens effekt på de känsliga lundgräsen. Om detta inte är möjligt av praktiska skäl bör hagen stängas om så att de mest värdefulla lundpartierna undantas från betespåverkan. Riktade inventeringar av delar av den lägre faunan i dessa områden vore av stort intresse.

Exploateringsföretag som påverkar de grunda vattenområdena negativt är inte förenligt med god naturresurshushållning (NRL §2:3). Sjön Herrö träsk håller på att växa igen och höga närsaltshalter har uppmätts i den lilla sjön. Åtgärder för att minska närsaltsbelastningen på sjön är angelägna. Vid en eventuell restaurering av sjön bör det ornitologiska värdet beaktas.

Fortsatt betesdrift är en förutsättning för att bevara de naturvärden som är knutna till hagmarkerna vid Herrö gård och Ådudden.

Litteratur:

Abenius (1990)
Beier & Mörtberg (1988)
Fiskenämnden (1987)
Kers (1972)
Länsstyrelsen (1977d,1981b,1983)
NOF (1988d,1991)
Nynäshamns kommun (1988)
Rydberg (1974)
Wallentinus (1970)

59 YXLÖ

Karakteristik: Ö som domineras av hållmarker, bevuxna med gles tallskog. Inslag av granskog, blandskog och lövskog. Smärre ädellöv- och lundpartier. Centralt på ön finns åkrar, hagmarker och en strandäng där det växer ormtunga och ängsnycklar. Hotklassade arter som **vätteros**, **vårärt**, **karminspinnare** och **apollofjäril** förekommer. En del små öar öster om Yxlö, bl a värdefulla fågelskar. Övervintringsområden för fågel.

Landskapsekologisk funktion: (Södra delen) Del av ett sammanhängande, i huvudsak oexploaterat, skärgårdsnära hållmarks- och barrskogsområde.

Klass: 2 - 3 B Z F K

Områdesbeskrivning: Yxlö är belägen ca 1 mil öster om Ösmo. Till ön finns vägförbindelse.

Ön domineras av höga bergryggar, ofta med tvärbranta bergssidor, som löper i nord-nordostlig till syd-sydvästlig riktning. De högsta partierna består av hållmarker som delvis är bevuxna med gles tallskog. Denna naturtyp upptar största delen av ön. Markvegetationen domineras av ljung och renlavar. Även islandslav är vanlig. Där jordlagren är tjockare växer också gran, björk, sälg och asp tillsammans med lingon och blåbär. Hållmarkerna är bitvis mycket svårframkomliga med kuperad terräng, branter, myrar, torrakor och lågor.

Ett antal fattigkärr och mossar förekommer på Yxlö, framför allt i den sydvästra delen. De är relativt små och ofta bevuxna med gles tallskog. Fältskiktet består bl a av skvattram, tranbär, odon, rosling, tuvdund och vattenklöver. Bottenskiktet domineras av vitmossor.

Sluttningarna och de mellanliggande dalgångarna är bitvis bevuxna med blåbärsgranskog, blandskog och lövskog. Lövskogarna på Yxlö är tämligen små och främst koncentrerade till Byvikens stränder, Ekudden med omnejd och en ridå längs Oxeluddens strand. Lövskogen utgörs delvis av ädellövskog. Här växer ek, ask, lönn, och en mängd fågelbärsträd tillsammans med oxel, vildapel, björk, asp, tall och gran. Lundartade partier som domineras av hassel förekommer. I fältskiktet växer blå- och vitsippa, liljekonvalj, Adam och Eva, **vätters**, tvåblad, ramlök, trolldruva och rikligt med **vårärt**. I lövskogspartierna ingår också fuktlövskog som består av klibbal och sälg. I fältskiktet återfinns växter som kabbleka, ormbär, älggräs, humleblomster och kärtistel.

Vid Byvikens östra strand ligger en öppen strandäng. Här växer bl a krypven, ormtunga och de allt sällsyntare ängsnycklarna. Vid vattnet vidtar ett brett vassbälte. Strandängen ingår i ett område som betas av hästar och nötkreatur. En annan havsstrandäng som betas av nötdjur finns vid Oxeludden. I dalsänkorna återfinns på många ställen åkermark, de största arealerna ligger kring Yxlö by. Några åkrar odlas fortfarande och andra betas av nötkreatur. De flesta har dock övergivits och växer igen med sly. I anslutning till jordbruksmarken finns på flera ställen små torrbackar där blodnäva, Adam och Eva, knägräs och kattfot växer. En del av dessa torrbackar ingår i betesmark och undgår därför igenväxning. Längst in i Fränsviken på södra delen av ön är en exponerad sandstrand belägen. Här växer bl a marviol och strandärt.

Inom Yxlö by är två lokaler med jättegrytor belägna.

Skogs- och bergsområdena på södra delen av ön är tämligen ostörda, och hyser därför goda förutsättningar för ett rikt djurliv. Tallskogens torrakor och lågor utgör livsmiljöer för många vedlevande insekter. Vid Byvikens västra sida förekommer de hotade fjärlarna **apollofjäril** och **karminspinnare**.

Häckfågelfaunan är rik, med arter som skäggdopping, sothöna, ormråk, duvhök, **fiskgjuse**, kattuggla, hornuggla, skogsduva, spillkråka, **mindre hackspett**, buskskvätta, stjärtmes och rosenfink. **Brun kärnhök** jagar över vassarna.

Delområde:

59a) Öar öster om Yxlö

59a) Öar öster om Yxlö. Ett antal mindre öar ligger utspridda i detta område. Tallskog, blandskog och kala hällar är de förekommande vegetationstyperna. På Västra Slangholmen finns en lågvuxen tallskog med ett stort inslag av lågor i olika stadier av nedbrytning. Furuholmsknuven och Fälöv är två små kala klippöar cirka 1 km öster respektive 2 km söder om Yxlö. På öarna finns för skärgården stora måsfågelkolonier samt ejder, vigg, tobisgrissla och strandskata.

Vattenområdet öster om Yxlö är ett viktigt övervintringsområde för sjöfågel. Vintertid förekommer flockar om flera tusen vigg och hundratals alfåglar, tillsammans med arter som storskrak, gräsand och knipa.

Bedömning: Bebyggelsen i Yxlö by är kulturhistoriskt intressant. På ön finns ännu ett levande jordbruk och fiske. En del fritidshus förekommer. Ön hyser som helhet relativt lite bebyggelse, och södra delen av ön är i

stort sett obebyggd. I området finns badvänliga stränder som t ex sandstranden vid Fränsviken på södra Yxlö. De flesta av öns vägar är privata, vilket innebär en viss otillgänglighet om man vill ta sig hit med bil.

Några hyggen är upptagna på ön, de största på udden i nordväst. Största delen av ön är dock relativt orörd, eftersom stora delar utgörs av skogligt impediment. Om naturvärdena ska bevaras är det dock nödvändigt att skogsbruket tar hänsyn till dessa, vilket innebär avsteg från egentligt skogsbruk också inom produktiva bestånd. Fortsatt bete, helst med nötkreatur, är en förutsättning för att torrbackarnas och strandängens flora ska finnas kvar. Det är också viktigt för landskapsbilden.

Landstigning på Fälöv och Furuholmsknuven bör undvikas under vår och försommar, eftersom det försämrar häckningsresultatet för fåglarna.

Litteratur:

Abenius (1990)
Beier och Mörtberg (1988)
Johnsson (1978)
Länstyrelsen (1981a,1983,1985b)
NOF (1991)

60 ÖSTRA STYRAN

Karakteristik: Utdikad sjö, med omgivande blandskog och kulturlandskap.

Klass: 3 B Z F L K

Landskapsekologisk funktion: Den utdikade sjön utgör ett refugium för våtmarksväxter och -djur i det torrlagda jordbrukslandskapet. Området utgör en viktig rastlokal för många fågelarter. Värdefull häckfågelfauna.

Områdesbeskrivning: Östra Styrans ligger knappt 2 kilometer sydväst om tätorten Ösmo, i kommunens centrala del.

Den f d sjön Östra Styrans utgör ett långsträckt våtmarksområde som till största delen är bevuxen med vassar av vassstarr, bladvass, jättegröe och jättestarr. I övrigt förekommer växter som grenrör, brunskära, vattenmåra, bredkaveldun och vattenstakra. Videsnår breder ut sig på en del håll, utefter de omfattande diken som genomkorsar området. Ett par fastmarksöar, bevuxna med tät lövskog, ingår i området. Sjön omges av ett kulturlandskap, där åkrar omväxlar med bland- och barrskog. Vid Trollboda och Sjövreten finns ett blandskogsparti med inslag av ädellövträd som fågelbär, ek och hassel. En hel del åldriga, kvarstående träd av sälg, asp och gran förekommer i detta område, som hyser en relativt rik flora. Bland arterna kan nämnas vitsippa, tvåblad och skogsfibblor. Vid Vansta gård växer en planterad skog av ek, ask, alm, lind och lönn. En runsten från 1000-talet står rest mot ett flyttblock i detta område.

Vid den före detta sjön häckar **brun kärrhök**, rörhöna, kricka, skedand, vattenrall, tofsvipa, rödbena och sävparv. Troligen häckar även **kornknarr** och **småfläckig sumphöna**, även om detta inte har kunnat beläggas med säkerhet. Även **skäggmes** har observerats i vassarna. **Trana** och **häger** söker föda i området. De täta lövbestånd som förekommer längs fastmarkskanterna är värdefulla miljöer för många

fåglar. I sjöns omgivning har häckat bl a **mindre hackspett**, bivråk, lärkfalk, hornuggla, skogsduva, stjärtmes, rosenfink, ormvråk och kattuggla.

Ett stort antal fågelarter rastar vid Östra Styran under vårsträcket. Bland dessa förekommer kricka, bläsand, skedand, sångsvan, grönbena, grågås och brushane för att nämna några av de vanligare arterna. En del av de exklusivare gäster som har setts vid sjön under senare år är rödspov, dvärgbeckasin, smalnäbbad simsnäppa, smådopping och gräshoppsångare.

Bedömning: Östra Styran utgör idag den sista resten av ett ursprungligen mycket omfattande våtmarksområde som sträckte sig mellan den då sammanhängande sjön Styran och Dyåns dalgång i centrala Sorunda. Ännu längre tillbaka, under stenålder (2-3000 år f kr), var sträckan mellan Styran och Fituna en mycket långsträckt havsvik. Under sista hälften av 1800-talet utfördes de upprepade dikningsföretag, som har givit området dess nuvarande utseende.

Området har en mycket viktig funktion för rastande fåglar under en period på våren när våtmarkerna är översvämmade. Häckfågelfaunan är också värdefull, med förekomst av hotade arter. I sjöns närmaste omgivning finns också värdefulla fågelbiotoper. Det finns goda skäl att förmoda att våtmarkerna har stor betydelse för många grod- och kräldjur, som får allt svårare att finna sina livsmiljöer i det torrlagda kulturlandskapet, även om detta inte har undersökts närmare just i detta område.

Ytterligare dikningar som berör området är inte möjligt att förena med bevarande av naturvärdet. Tvärt om skulle en höjning av vattenståndet öka naturvärdet. Invallningar mot åkermarken bör inte utföras. Den fuktiga, periodvis översvämmade blandskog som förekommer bl a norr om Sjövreten bör lämnas helt utan skogliga åtgärder, eftersom den har stort värde för många vedlevande insekter och hålbbyggande fåglar. Igenplantering av omgivande kulturmarker med barrträd är inte förenligt med naturvärdet, eftersom det öppna, omväxlande kulturlandskapet med sitt rika inslag av lövträd är en förutsättning för en del av områdets ornitologiska värde.

En del av området ingår i ett större område som är av riksintresse för kulturminnesvården.

Litteratur:

Länsstyrelsen (1975,1983)
Länsstyrelsen/Nynäshamns kommun (1983)
NOF (1988a,1991)
Riksantikvarieämbetet (1987,1989)
Rydberg (1974)
SNF (1982)

61 GRYT - SÄBY - LILJETORP

Karakteristik: Betade hagmarker belägna inom en mycket fornminnesrik jordbruksbygd med inslag av urkalkstenschällar och intressant flora. Blandskog som dock till stora delar är avverkad. Stort barrskogsområde med inslag av större sammanhängande myrmarker. Bäckraviner och mindre partier med naturskogsartad granskog. Hotklassade och sällsynta arter.

Klass: 3 B Z G H F L K P

Områdesbeskrivning: Området ligger söder om Ösmo, mellan sjön Västra Styran och riksväg 73.

Delobjekt:

61a) Gryt

61b) Liljeskog

61c) Säby

61a) Gryt. Hela området präglas av skogs- och jordbruk. Stora delar av skogen inom området är slutavverkad; fröträd har dock lämnats över större arealer. Den branta slänten ner mot motortrafikleden består huvudsakligen av blandskog med olikåldrig karaktär och ingående arter är bl a gran, sälg, björk, hassel, stensöta, ekbräken, lundgröe, skogsfibbla och kruståtel. Den södra delen av det avverkade området hyser ett välutvecklat buskskikt bestående av hassel. Fältskiktet är lite rikare och består av bl a trolldruva, liljekonvalj, stor blåklocka och **sårläka**. En intressant mykologisk flora bestående av bl a sällsynta svamparter som **bittermuseron** förekom också inom området fram till avverkningen. Om denna svamp finns kvar idag är ovisst.

Vissa av de icke avverkade skogsbrynspartierna utgörs av mycket grova barrträd. Mindre alkärr är belägna inom området. Mannagräs, knagglestarr och älgört är några av de ingående arterna.

Betad hagmark med urkalkstenshällar är belägen inom områdets norra del. Här finns en rik örtflora med arter som bl a grusbräcka, glansnäva, fältmalört, grusslok, murruta och kalkrosmossa. Den hotade laven **flikig skinnlav** som växer direkt på kalkstenen noterades i området 1964. Vid landmolluskinventeringen 1953-55 påträffades den starkt hotade snäckan **Truncatellina cylindrica** på de exponerade kalkhällarna.

Området är fornminnesrikt.

61b) Liljeskog. Området utgörs av en mosaik bestående av kärr och myrmarker, smärre bäckraviner, tallhällmarker, granplanterad åker, olikåldrig välutvecklad barrskog, hyggen av olika ålder och igenväxande åkrar samt skogsbryn med ett större inslag av ädellövträd. Skogsbruket präglar dock större delen av området. Tallhällmarkerna och de tillhörande branterna hyser arter som svartbräken, gaffelbräken, blåmunkar och vit fetknopp.

De bäckdälder och diken som finns inom området (varav vissa är grävda och framsprängda i samband med den uppodling som skedde av de numera igenväxande åkrarna) hyser en frodig, fuktälskande flora bestående av bl a skogsfräken, blekbalsamin, stinksyska, kabbleka, nässlor, älggräs, mannagräs, harsyra, penningblad, frossört, skogssäv, ormbär, ältranunkel och svalting. Områdets våtmarker utgörs dels av en tallmosse av skvattram-hjortron typ, dels av björkkärrmarker av startyp och gransumpskog.

En öppen vattenspegel omgiven av en större trädlös halvgräsbård är belägen i centrum av det sammanhängande våtmarksområdet.

Arter som återfinns inom dessa partier är bl a hultbräken, majbräken, träjon, vitmåra, flaskstarr, rankstarr, gråstarr, stjärnstarr, harstarr, grönstarr, trådstarr, trådtåg, tuvdund och ängsull. I hela våtmarksområdet förekommer tämligen rikligt med hänslav och tagellav på träden, vilket är ovanligt i kommunen idag, och indikerar en längre tids opåverkad förhållanden.

Skogsbruket har trivialiserat barrskogen och endast mindre partier med naturskogsartad skog återfinns. Skogsavsnitt med denna karaktär utgörs av granskog vars fältskikt vanligen domineras av örter och ormbunkar. Inom dessa partier förekommer bl a arter som ekbräken, mattlumner, nattviol och skogsnycklar. Tillgången till öppna vatten är viktig för djurlivet, naturligtvis speciellt viktigt under torra somrar. Bland områdets häckande fåglar förtjänar särskilt **tjäder** att omnämnas. Vid Älbylund är ett större gravfält beläget.

61c) Säby. Vid sjön Styrans östra strand längs den mycket gamla vägen mellan Djurnäs och Ösmo, är flera betade hagmarker belägna. Dessa har förmodligen mycket lång kontinuitet eftersom området som dessa hagar är belägna inom är fornminnesrikt med gravfält från både äldre och yngre järnålder. En runsten står vid infarten till Säby gård. Den botaniskt rikaste hagen breder ut sig över ett stort gravfält mellan gårdarna Stymminge och Säby. Här återfinns typiska ängsväxter som solvända, backnejlika, ormröt, timjan, brudbröd, mandelblom, gullviva, darrgräs, spåtistel och **scharlakansvaxing**. Trädskiktet utgörs av ålderstigna hagmarksgranar, grov oxel och björk, samt asp som alltid brukar vandra in när den traditionella hävden upphör eller slappnar. Buskskiktet består av bl a en, slån och nypon. Hagarna närmast Västra Styrnan är till skillnad från den ovan beskrivna förstörda av kvävegödsling.

Bedömning: Riktade inventeringar av lavar och landmollusker på kalkberget vid Gryt är angeläget, för att klargöra områdets behov av skydd och skötsel.

Skogsbruket inom delområde b) bör även i fortsättningen drivas på ett sådant sätt att ett mosaikartat landskap med många olika naturtyper bibehålls. Skogsbryn, våtmarker, bäckdälder och impediment bör helt undantas från ekonomiskt skogsbruk. Utdikning av den sista kvarvarande större myrmarken inom området är inte förenligt med bevarandet av områdets naturvärden. Denna har också ett pedagogiskt värde då alla övriga större våtmarker i området är utdikade och har nyttjats som åkermark.

Hagmarkerna mellan Stymminge och Säby bör även i fortsättningen betas eller slåttas. Viss röjning av busksnår skulle gynna floran då hagmarkerna börjar växa igen. Gödsling av hagmarken är inte förenlig med bevarandet av de naturvärden som denna hyser. Detta gäller också stödutfodring sommartid till betande djur. Fortsatt bete är en nödvändighet för att bevara de stora natur- och kulturhistoriska värden som området har. Betet bör dock inte vara alltför intensivt såsom är fallet med hagarna närmast Östra Styrnan.

Litteratur:

Beier och Mörtberg (1988)
Hedenäs (1987)
Länsstyrelsen (1977,1981b)
NOF (1991)
Proschwitz von (1989)
Riksantikvarieämbetet (1987,1989)
Rydberg (1974)
StOF (1987)
Sundin (1968)
Turander (1990a)

Karakteristik: Grustäkt och torrbackar. Flera mycket sällsynta insekter och en koloni backsvalor lever vid täktområdet.

Klass: 2 Z

Områdesbeskrivning: Objektet utgörs av en grustäkt, synlig från stockholmsvägen vid Älby, söder om Ösmo.

Täktverksamheten har avslutats, och täktområdet används i huvudsak som tipp och upplag för jordmassor. Täktområdet övergår söderut i en avsmalnande åkerholme. I detta parti finns små torrbackar med naturlig vegetation kvar. Torrbacksvegetationen är mycket artrik. Bland örterna märks backsmörblomma, stånds, duvvicker, säfferot, spåtistel, tulkört, vårfingerört och backtrav. Stånds växer också i själva täkten.

Områdets lägre fauna har unika kvalitéer. **Karminspinnaren**, vars larv är bunden till värdväxten stånds, har försvunnit från alla tidigare kända lokaler på fastlandet och förekommer nu bara mer utbrett inom några områden på Gotland. Förekomsten vid Älby var länge den enda som fanns kvar på fastlandet. Sedan några år förekommer fjärilen på ett par andra platser vid kusten (se område 3 och 59). Dessa populationer är med största sannolikhet avläggare till den ursprungliga vid Älby. Arten tillhör hotklass 2 (sårbara = arter, vars överlevnad inte är tryggad på sikt). Ett par andra sällsynta fjärilar i området är den bålgetinglika glasvingen och dvärgmalen ängsdvärgmal. Litet träbi (*Ceratina cyanea*) förekommer vid torrbacken söder om täktområdet. Denna mycket värmekrävande insekt kan i Sverige vara en relict från varmetiden för cirka 7000 år sedan.

Den allra mest exklusiva insekten vid Älby är emellertid en skalbagge, kortvingen *Medon fuscus*. Denna art förekommer ingen annanstans i Sverige, och är i grannländerna endast funnen på enstaka platser i södra Norge. Skalbaggen har mycket speciella krav på sin miljö, t.ex. när det gäller sandens grovlek och lokalhydrologin. Den förekommer därför bara inom ett par väl avgränsade områden vid täktområdets södra del. Flera andra sällsynta skalbaggar har också påträffats vid täkten, bl a *Leiodes hybrida*.

Ortolansparv och hämpling häckar i anslutning till täktområdet. En koloni **backsvalor** häckar årligen i en täktvägg.

Bedömning: Förekomsten av de mycket exklusiva insekterna motiverar ett artvist utformat skydd av denna lokal. Ingen schablonmässig efterbehandling, eller barrplantering, av täktområdet får ske om de lokala populationerna ska kunna fortleva. Exploatering av området, som fortsatt täktverksamhet eller industrietableringar, vore ödeläggande. Kommunens anställda och andra som utför arbeten i området måste därför informeras om de unika värdena och hur de ska beaktas. De uttag av grus som har skett efter att täkten avslutats och som synbarligen fortfarande pågår är ett direkt hot mot den hotade skalbaggen **Medon fuscus**. Ytterligare nedskräpning av det värdefulla området i täktens södra del bör förhindras, bl a genom att informationsskyltar sätts upp. Bestånd av karminspinnarens värdväxt stånds måste bevaras, framför allt i sydvända lägen.

Det är viktigt att de små partier med naturlig torrbacksvegetation som finns kvar i området söder om täkten bevaras. Upplag av jordmassor, jordbruksredskap eller fordon bör undvikas i detta känsliga område.

Litteratur:

Andersson (1990)

Lundberg (1986)
NOF (1991)
Palmqvist (1989)

63 ÄLVVIKEN - BERGA

Karakteristik: Näringsrik sjö omgiven av sankmarker, åkrar, ädellövskog, igenväxande torrbackar, barrskog och bergbranter. Vattentäkt för Nynäshamn.

Klass: 3 B Z N L K

Områdesbeskrivning: Området är beläget strax norr om tätorten Nynäshamn, intill järnvägen.

Delobjekt:

63a) Älsviken

63b) Berga

63a) Älsviken Älsviken, som utgör Nynäshamns viktigaste dricksvattentäkt är en av kommunens allra mest näringsrika sjöar. Vegetationen kring sjön är mycket varierad och kulturpåverkad. Större delen utgörs av vass. Där stränderna består av branta klippor växer mestadels en smal alträdsbård med inslag av andra lövträd. Klippornas vegetation utgörs bl a av gaffelbräken, blodnäva, tulkört och getrams. Barrskog dominerar de skogar som omger sjön. Lövskog, ibland med ädellövinslag, förekommer dock också.

Fältskiktet inom dessa lövträdsdominerade partier består av bl a liljekonvalj, lundgröe, gullviva, blåsippa, ängskovall, vårfryle och harsyra. Igenväxande hag- och åkermarker liksom brukade åkrar breder ut sig kring Älsvikssjön, främst inom de lägst liggande partierna. De ohävdade hagmarkerna hyser fortfarande vissa botaniska spår efter den hävd som förekommit. Darrgräs, teveronika, ärenpris, gullviva, backnejlika och blodrot är några av dessa arter. Lundarter som skogsknipprot börjar dock redan vandra in på de gamla ängsmarkerna. Buskdominerade marker förekommer i samband med de öppnare gräsmarkerna. Slån, nypon, hassel och körsbär bildar sammanhängande snår. Det kalkfördragande gräset grusslok växer i anslutning till en brant norr om sjön. Dikes- vegetationen vid vissa vägavsnitt kring sjön är emellanåt av rikare karaktär, bl a återfinns knölklocka, brudbröd, prästkrage, gulvial, ormrot, bockrot och darrgräs.

I sjön fiskar bl a **storlom** och **skräntärna**. Våtmarksområdet som gränsar mot Älsvikens södra del utgör en viktig rastplats för fågel. Bland häckande fåglar i delområdet märks ormvråk, **brun kärrhök**, kattuggla, hornuggla, skogsduva, buskskvätta, **mindre hackspett**, sånglärka, ängspiplärka, stjärtmes, hämpling, sävsångare och rosenfink. **Tornfalk** ses i området, och vintertid uppträder varfågel. Ringmärkning har genomförts här vissa höstar. En runsten vid sjöns östra strand vittnar om gångna tiders trafikleder.

63b) Berga. Större sammanhängande skogsdunge som huvudsakligen utgörs av tre olika naturtyper: blandskog, granplantering och ädellöv. Blandskogen består av ek, tall, björk, asp, sälg och fågelbär. Fältskiktet är relativt fattigt och utgörs av bl a stenbär, åkervädd, gulvial, nattviol, ängskovall och lundgröe. Vissa delar domineras dock helt av nässlor. Hassel förekommer i buskskiktet.

En tät ca 25-årig granplantering sträcker sig genom delar av området. Fältskiktet är inom denna plantering näst intill obefintligt. Norr om granplanteringen är ett mindre ädellövbestånd beläget. Området har utsatts för viss avverkning och röjning vilket säkert utarmat florans och faunan.

Bedömning: Sankmarkerna bör lämnas orörda liksom all strandnära vegetation. Hävden bör återtas på de gravkullar som är belägna närmast Blista. Avverkning av ädellövskog och strandnära skog är oförenligt med bevarandet av områdets naturvärden. Läckaget av närsalter till sjön måste upphöra.

Litteratur:

Länsstyrelsen (1975,1976b)
NOF (1991)
Nynäshamns kommun (1988)
Rydberg (1974)
SNF (1982)
Sundin (1968)

64 LILLSJÖN - LÅNGSJÖN

Karakteristik: Oligotrofa skogssjöar. Välutbildad kärrvegetation på gungflyn. Bland- och barrskog med representativt växt- och djurliv.

Klass: 2 - 3 B Z H F

Områdesbeskrivning: Området är beläget i kommunens centrala del, ungefär 6 kilometer nordväst om Nynäshamn.

Lillsjön och Långsjön är näringsfattiga skogssjöar som omges av en sammanhängande storskog. (Lillsjön är definitionsmässigt en tjärn, eftersom den till största delen omges av myrmark). I anslutning till Lillsjön finns ett större våtmarkskomplex, som dock till stor del har förlorat sina ursprungliga hydrologiska kvalitéer till följd av omfattande dikning och avverkning i området. Dominerande vegetationstyper är hållmarkstallskog, barrblandskog, och i delar av området en blandskog där lövträd som asp, björk, lind, ek och hassel utgör en större del av trädskiktet. Fågelfaunan i området är artrik, med arter som **storlom**, lärkfalk, duvhök, **fiskgjuse**, ornvråk, **trana**, **tjäder**, järpe, orre, **nötkråka**, skogsduva, **mindre hackspett**, spillkråka, dubbeltrast, gårdsmyg och stjärtmes. Mård och vildsvin ses i området.

I områdets västra del finns en värdefull torpmiljö på en skogsudde som skjuter ut i den omgivande åkermarken. Här finns bl a en del kvarstående äppelträd och syrenbuskar.

Delobjekt:

64a) Lillsjön

64b) Långsjön

64c) Väster om Mälby

64a) Lillsjön. En liten, starkt humös tjärn, som omges av olika typer av myrvegetation och skog. Omfattande gungflyn förekommer framför allt vid tjärnens västra sida. Kärrvegetationen består av en

mosaik av olika element. Ett fattigt mjukbottenkärr med arter som tuvsäv, rosling, kallgräs, rundsilesår, småsilesår, dystarr, flaskstarr, tranbär och flaggvitmossa kan sägas dominera arealmässigt. Riktigt blöta partier med lösbottnar är växtplats för bl a dvärgbläddra, vitag och torvstolonmossa. Väster om tjärnen uppträder en större tallmosse av skvattramtyp, som emellertid har dikats ut och till viss del även använts för torvtäkt. Dessa ingrepp utfördes för ganska lång tid sedan, och de gamla dikena håller delvis på att växa igen. Vid tjärnen finns också sumpskogspartier. Karaktärsväxter i dessa är björk, grenrör, tuvdun, stjärnstarr, kärrviol, kratt- och klubbvitmossa.

Skogsmarkerna runt Lillsjön utgörs delvis av högstammig barrblandskog. Hällmarkstallskog och blandskog med ett stort lövinslag förekommer också. De ofta mycket välutvecklade brunmossesamhällen som förekommer i bottenskiktet, liksom den rika svampfloran, indikerar att endast ett tämligen extensivt skogsbruk bedrivits i äldre tider. Norr om tjärnen finns lövträdsdominerade partier med rik flora. Här växer bl a nordbräken och tibast.

Spår av vildsvin påträffades vid inventeringen såväl i skogen som på gungflykärren.

64b) Långsjön. Långsjön är en näringsfattig sjö, som helt omges av skogsmarker. Stränderna utgörs till stor del av nakna eller glest trädbevuxna berghällar. På södra delen av sjön växer ett tämligen omfattande gungfly ut över vattnet. Gungflyet som är av fast till mjuk bottentyp, är bevuxet med ett fattigkärr med inslag av mossevegetation. Bland arterna märks ängsull, kallgräs, dystarr, taggstarr och rosling. I bottenskiktet dominerar vitmossor. Den lilla oansenliga orkidén myggblomster växer här i vitmosstuvorna längst ute mot sjökanten. Kärrlaggen mot fastmarksstranden är utbildad som en öppen vattenyta, med flytbladsväxter som gäddnate och gul näckros. I kanterna växer bl a flaskstarr, vass, sjöfräken och vattenblink.

Långsjöns södra del omges av hällmarker och i flackare partier en mycket omväxlande och olikåldrig blandskog där gamla aspar bitvis utgör ett dominerande inslag. I övrigt förekommer björk, tall, ek, rönn, gran, hassel, sälg och lind. I en östvärd sluttning söder om sjön växer ett av kommunens största bestånd av trädformig lind. I blandskogens fältskikt ingår arter som blåbär, liljekonvalj och gullris. Den ovanliga stinksvampen växer också här. Nära landsvägen i delområdets SV del finns ett kraftigt förtätat blandskogsparti i en blockrik sluttning. En hel del äldre träd av ek och lind ingår i detta område, tillsammans med gran, asp och björk. Markägaren har här gallrat bort granar för att gynna ädellövträden. I fältskiktet växer underviol i mängd.

64c) Väster om Mälby. De branta skogsbrynen ut mot åkermarken är bevuxna med en mycket omväxlande blandskog med ett större inslag av gamla ekar och aspar. En del gamla träd av tall och oxel växer också här. Fältskiktet i branten utgörs av bestånd av tulkört och liljekonvalj. I ett mindre område innanför skogsbrynen finns en blandskog med gamla träd av asp och gran, med inslag av ekar och hasselbuketter. Fältskiktet som är glest utbildat utgörs av hässlebrodd, lundgröe, gökärt, liljekonvalj, kruståtel och klockpyrola. Det värdefulla området avgränsas västerut av en omfattande, cirka 10 år gammal barrplantering.

Bedömning: Trots att det moderna skogsbruket nu har nått de inre delarna av detta tidigare något avsides belägna område, finns fortfarande sammanhängande skogsområden kvar vid sjöarna som ger möjlighet att ströva i en mycket attraktiv "storskog". Området har ett stort värde som livsmiljö för störningskänsliga djur och fåglar som t.ex. **trana**. Det är därför viktigt att de återstående, obrutna delarna av skogsområdet inte utsätts för det storskaliga skogsbruk som i stor utsträckning präglar omgivande skogsområden. Framför allt bör inga nya slutavverkningar genomföras i området runt Lillsjön och mellan sjöarna (berör klass II-området). De blandskogspartier där lövträden utgör ett större inslag är särskilt värdefulla bl a för en del

fåglar med stora krav på sin miljö. En naturvårdsinriktad skötselplan bör upprättas, med inriktning mot ett modifierat skogsbruk som medger bevarande av områdets natur- och friluftsvärden. Eftersom delar av det mest värdefulla området utgörs av produktiv skogsmark torde detta kräva ett förordnande som naturreservat (NVL §7).

Kärrvegetationen på de gungflymattor som växer på sjöarna utgör välutbildade och representativa exempel på en vegetationstyp som är ovanlig i regionen. Lillsjön har uppmärksammats vid den våtmarksinventering som länsstyrelsen för närvarande genomför.

Litteratur:

Burman-Burehag (1990)

Länsstyrelsen (1983)

NOF (1991)

Nynäshamns kommun (1988)

Puke (1974)

Rydberg (1974)

65 VALSJÖN - LILLSJÖN

Karakteristik: Valsjön är en liten relativt näringsrik sjö omgiven av ädellövskog. Lillsjön, som är belägen inom samma avrinningsområde som Valsjön, har en tämligen näringsfattig karaktär och är till stora delar omgiven av barrskog.

Klass: 3 B Z H

Områdesbeskrivning: Dessa två sjöar är belägna vid sockengränsen mellan Sorunda och Nynäshamn, invid vägen mellan Älgviken och Norsbol.

Delobjekt:

65a) Valsjön

65b) Lillsjön

65a) Valsjön. Landskapsbilden präglas till stor del av jordbruk. Vallodling dominerar i sänkorna. Skogen kring Valsjön består till stora delar av ädellövträd, där ekinslaget mestadels är stort. Fältskiktet består inom dessa ädellövdominerade partier huvudsakligen av magrare lundvegetation med lundgröe som ett dominerande inslag. Sjöns södra del är belägen invid ett berg som till en del täcks av hållmarkstallskog. Vegetationen i den brant som stupar ner mot Valsjön består till största delen av mager blandskog. Trädskiktet utgörs av grova och glest stående träd. Fältskiktet domineras i dessa delar av liljekonvalj, örnbräken, vårbrodd, kruståtel, m fl. Andra arter som också växer i bergsslutningen är hassel, teveronika, backklöver, nattviol och jungfrulin. Den kalkälskande och rara olivlansmossan är angiven från området.

Trädskiktet kring själva sjön består av bl a al och hägg men även av ädellövträd. Fältskiktet är mycket frodigt och vittnar om de näringsrika förhållanden som råder i och kring sjön. Till de dominerande arterna hör bl a gul svärdslija, vass och vit näckros. Den öppna vattenspegeln når ända in till stranden vid vissa strandavsnitt. Ett yngre, likåldrigt, barrträdsbestånd är beläget vid sjöns västra ände. Döda träd, ibland äldre sådana, förekommer relativt rikligt.

65b) Lillsjön. Denna måttligt näringsrika sjö omges av en bred bård bestående av pors, vass, kaveldun, kärrbräken, vattenmåra och den relativt sällsynta växten slokstarr. Denna vegetationstyp är ovanlig inom kommunen. Trädskiktet kring sjön utgörs dels av yngre, likåldrig tallskog dels av sälg och björksnår, med ett fältskikt bestående av bl a skogssäv och lundgröe. Bakom de täta sälg- och björksnåren finns ett mindre blandskogsavsnitt där bl a grova granar ingår. Dessa omges i sin tur av betade åkrar.

Längs vägen från Lillsjön mot färjan mot Malhuvud växer backvial.

En kollekt av den akut hotade trådbrosklaven finns på Naturhistoriska riksmuseet. Laven samlades in 1936, troligen i delområdets södra del (lokalangivelsen ej exakt). Denna lav har försvunnit från praktiskt taget samtliga områden där den tidigare hittats, och det är därför inte förvånande att den inte återfanns vid inventeringen. Om den har försvunnit från Nynäshamn på grund av skogsavverkning, luftföroreningar eller naturliga förändringar är inte möjligt att fastställa idag. Häckfåglar i området är bl a rörhöna, ormvråk, kattuggla, hornuggla, **nötkråka**, stjärtmes, spillkråka och **mindre hackspett**. Ett 15-tal vildsvin uppehåller sig bl a i detta område.

Vid landmolluskinventeringen 1953-55 påträffades snäckan *Vertigo antivertigo* i strandkärret vid sjöns västra sida. Detta är en krävande och starkt specialiserad art, som indikerar rik kärrtyp.

Bedömning: Gallring, röjning eller avverkning av bland- eller ädellövskogen inom området är inte förenligt med bevarandet av objektets naturvärden. Sjöns tillrinningsområden bör inte utsättas för större påverkan än den nuvarande vilket bl a innebär att dikning, ökad närsaltstillförsel, etc inte är önskvärt. Speciellt Lillsjöns strandzon är känslig för ökad närsaltstillförsel. De avskrädeshögar (bilar, tunnor m m) som återfinns längs den igenvuxna väg som är belägen rakt norr om Valsjön, dold av ädellövträdsvegetation, bör åtgärdas.

Litteratur:

Länsstyrelsen (1974)

NOF (1991)

Nynäshamns kommun (1988)

Proschwitz von (1989)

Rydberg (1974)

Turander (1990a)

66 MÄLBY - UPPEBY

Karakteristik: Åkerholmar med rik flora.

Klass: 3 B L K

Områdesbeskrivning: Objektet är beläget i kommunens södra del, 5 km NV om Nynäshamn.

I södra delen av den uppodlade dalgång som sträcker sig mellan Älrviken och Norsbol ligger tre större åkerholmar. Torr- och friskängsvegetation dominerar de delar av åkerholmarna där en värdefull, betesgynnad flora förekommer.

Tunet bakom gården Mälby betades med häst fram till 1986. Bland de hävdgynnade växter som förekommer i området märks kattfot, darrgräs, bockrot och timjan. Större delen av området vid Mälby ingår i ett fornminne.

Vid Uppeby gamla tomt har funnits två torp under Nynäs gods. Området har varit bebott åtminstone sedan medeltiden, men idag finns endast husgrunder kvar. Träd av körsbär, kastanj och oxel och kvardröjande kulturväxter som snöbär och pimpinellros vittnar om bosättningarna. Busksnår av slån och nyponros dominerar bitvis. I partier med torrängsvegetation växer bl a spåtistel, kattfot, timjan och backnejlika. Troligen har ingen hävd förekommit sedan bosättningarna övergavs.

Vid avtagsvägen mot Solsta, strax intill Torövägen ligger en flack åkerholme. Den norra delen är igenplanterad med en ung granskog, men i den södra delen finns ett öppet parti. Här växer bl a darrgräs, solvända, bockrot, timjan, säfferot och det numera sällsynta och hotade åkerogräset **pukvete**. Området har troligen inte hävdats på flera decennier.

Bedömning: Inom området finns flera delområden som hyser en känslig och delvis hävdgynnad flora. Aktiv vård av dessa partier krävs för att hindra att de förstörs genom inväxning av träd. För att naturvärdena ska kunna bevaras på sikt krävs att betesgång, eller någon annan återkommande skötsel som är anpassad till vegetationsförhållandena, tas upp på nytt. Åkerholmen vid Uppeby är värdefull för många fåglar eftersom tillgången på bärande buskar är god. Även viltet utnyttjar området i stor utsträckning.

Litteratur:

Beier & Mörtberg (1988)
Länsstyrelsen (1974,1977d,1981b)

67 DJURSNÄS

Karakteristik: Oexploaterad innerskärgårdskust. Ädellövskog med rik lundflora. Almskog, barrskog och blandskog. Åkrar och igenväxande kulturmarker. Alkär och källdrag. Sällsynta och hotade arter som **storgroë**, **strävlost**, **skärmstarr**, **sårläka**, buskstjärnblomma, **myskmadra**, **ryl**, S:t Pers nycklar, **murgröna** och **mindre tornsnäcka**.

Landskapsekologisk funktion: Del av sammanhängande, i huvudsak oexploaterat, innerskärgårdsområde som hyser mycket artrika växt- och djursamhällen. Djursnäsområdet hyser en artrik fågelfauna, och en av de rikaste svenska förekomsterna av den globalt hotade **apollofjärilen**.

Klass: 2 - 3 B Z H F L K

Områdesbeskrivning: Området utgörs av innerskärgårdskusten, och området närmast innanför denna, som sträcker sig mellan Stora Vika och Tottnäs i kommunens södra del.

Det kustnära området är mycket variationsrikt. Skogklädda bergryggar bildar de uddar som skjuter ut mot söder, medan kulturmarkerna vid Djursnäs gård sätter sin prägel på områdets inre delar.

NOF redovisar följande fågelarter från Djursnäsområdet: duvhök, ormvråk, kattuggla, hornuggla, sparvuggla, korp, skogsduva, **mindre hackspett**, spillkråka, dubbeltrast, ängspiplärka, **nötkråka**, buskskvätta, gärdsmyg, härmsångare, stjärtmes, ortolansparv, rosenfink och **mindre flugsnappare**. Lodjur har setts i området, liksom införda eller förrymda individ av vildsvin, bäver och dovhjort.

Delområden:

67a) Djursnäs gård - Maren

67b) Ekholmsviken - Styviken

67c) Hultöskogen

67d) Djursnäs brygga

67e) Brunn - Kullan

67f) Dammen - Björkbacken

67a) Djursnäs gård-Maren Djursnäs gård är belägen i södra delen av en kraftigt fördjupad sprickdal. Åkermarken i dalsänkan avbryts av bergryggar som sträcker sig ut mot kusten i söder. Rakt söder om Djursnäs gård står ett litet ädellövbestånd. Dominerande trädslag är här ask, ek och lönn, med underväxt av hassel. Förmodligen har detta område ursprungligen varit betydligt större. I dag trängs det lilla ädellövbeståndet av inväxande gran. Närmast söder om detta parti tar en granplantering från slutet av 1970-talet vid. Ännu längre söderut växer ett ädellövbestånd av ek-hasseltyp, med inslag av lind och en del gamla, grova granar.

Maren är en liten sjö, som är kraftigt påverkad av tillflödet från omgivande, och uppströms belägna, jordbruksmarker. Genom Djursnäsbäcken har sjön sitt utlopp i Ekholmsviken, och vid högt vattenstånd tränger brackvatten upp genom bäcken. Området närmast sjön har tidigare varit betade, men har nu växt igen med en bård av al och breda vassbälten närmast sjön. Vid och i sjön förekommer växter som kråklöver, jättestarr, topplösa, vattenblink och gräsnete.

I den branta sluttningen öster om Maren växer en barrblandskog med en del grova stammar, som söderut övergår i en nästan ren almskog. I de brantaste partierna har almarna slagit sig fast med sina kraftiga rötter i klippskrevorna, och föryngringen sker genom att nya grenar skjuter upp ur de gamla rotstockarna. Just vid dessa branter har almskogen sin längsta kontinuitet, tack vare det skydd som den brutna topografin utgjort under perioder av hård betesgång eller annan kulturpåverkan. På flackare mark växer yngre almbestånd, som förefaller hävda sig väl i konkurrensen med framför allt al, björk och gran. Enstaka äldre ekar ingår också i detta område.

Den långvariga förekomsten av ädellövträd i området har givit upphov till en näringsrik brunjord. Lundfloran är mycket rik, med förekomst av flera exklusiva arter. I fältskiktet ingår stora bestånd av buskstjärnblomma, som är mycket ovanlig i länet, tillsammans med bl.a. **strävlost**, skogsbingel, långstarr, **lundbräsma**, lundkardborre, skogslök och **tandrot**. I herbariematerial från området finns tydlig lundarv belagd.

På det unga hygget väster om Maren trängs de små granplantorna med exklusiva lundgräs och örter som buskstjärnblomma och skogsbingel.

Området just söder om landsvägen, mellan Vineberg och Djursnäs, är kraftigt påverkat av skogsbruk, men förekomsten av arter som lundslok och **strävlost** visar att ädellövbestånden har lång kontinuitet även i detta område. I västra delen av området står en äldre skog med en del mycket grova träd av gran, alm, ek

och asp. Här finns också en fuktskog med al. En del partier utgörs av rena hasselstånd. I fältskiktet växer lundgröe, lundslok, bergslok och buskstjärnblomma.

Ett par mindre vanliga fågelarter som förekommer regelbundet vid Djurnäs är ortolansparv och **nötkråka**. Den sällsynta **mindre flugsnapparen** har hörts sjunga i mycket lämplig häckningsmiljö. Flockar av grågäss har under senare år börjat använda åkrarna vid Djurnäs som rastplats. En rik insektsfauna är knuten till ädellövbestånden vid Djurnäs gård. Värde att nämna är en anmärkningsvärt riklig förekomst av den ovanliga fjärilen svansmätare. En annan sällsynt fjäril vid Djurnäs är **hagtornsmalmätaren**, som av faunavårdskommittén bedöms tillhöra hotkategori 3 i Sverige. Vid landmolluskinventeringen 1953-55 besöktes en lokal vid almbeståndet öster om Maren. Här insamlades ett stort antal exklusiva och krävande snäckor. Lokalen hade det högsta antalet arter av de som besöktes i Nynäshamns kommun. Bland arterna märks den hotade **mindre tornsnäckan**.

Många fiskarter går upp i Djurnäsbäcken, och bl.a. gädda använder Maren som lekplats. Bäver förekommer vid sjön.

Den väg som är antydd genom ädellövskogen söder om Djurnäs gård är antagligen ett avsnitt av den gamla "runstensvägen" till Ösmo, som var i bruk när Östersjön nådde ända upp till den nuvarande gården. Området är rikt på kulturspår, bl.a. fossila åkertegar.

67b) Ekholmsviken-Styviken. Delområdet består av tre, delvis branta, bergryggar och de vikar som avgränsar dessa. Enstaka fritidshus förekommer vid Trädgårdsnäset och Ekholmen, och en campinganläggning har iordningställt vid Vilhelmsberg, men i övrigt är den långa, sammanhängande kuststräckan helt oexploaterad. Stränderna är till övervägande del sten- eller klippstränder. Längre partier med sedimentstrand förekommer framför allt inne i vikarna.

Hällmarkstallskogen är av närmast orörd karaktär, med inslag av knotig hällmarksek, en och rönn. Det stora inslaget av skogslind på klipporna är anmärkningsvärt. I slutningarna ut mot sjön växer granskog, med delvis stor inblandning av ädel- och triviallövträd. Skogen är flerskiktad och bär spår av det småskaliga skogsbruk som tidigare bedrivits i området. Små fuktstråk med al och björk i trädskiktet ingår i skogen.

En del mycket imponerande granar och tallar förekommer; bl.a. några jätTEGRANAR i slutningen ut mot Ekholmsvikens västsida, och en tall som mäter 4 meter i brösthöjd står mellan Trädgårdsnäset och Ekholmen. I detta parti, liksom vid Styviksuddens sydspets, står en gles välväxt tallskog, med träd av ovanligt hög ålder. Lågor av framför allt gran förekommer i en del områden. Även alstrandskogen har i vissa partier tillåtits uppnå grova dimensioner. Partier med ek- och hasseldungar förekommer, t.ex. innanför Styvikens nordvästra del och på Tottnäs.

Hällmarkernas flora är representativ för naturtypen, med arter som ljung, kråkbär, blåmunkar, getrams och tulkört. I granskogen dominerar ett fältskikt av ristyp, med arter som blåbär, skogsvicker, skogskovall, blåsippa och hässlebrodd. I områden med en rikare jordmån förekommer **tandrot**, lungört och **sårläka** ymnigt, tillsammans med vitsippa, vårärt, spenört, svalört, tvåblad, gullviva och jordreva.

I ett sumpskogsparti 150 meter väster om Ekholmsvikens nordspets finns en intressant mossflora med arter som vattenkrypmossa, stubbspretmossa, spjutmossa, blåmossa och kalkthujamossa. Den hotade **alsidenmossan** hittades också i sumpskogen. Vid vikens nordvästspets växer takskrummossa och allémossa tillsammans med lunglav på äldre askar.

De öppna partier som ingår i området har i äldre tider till stor del utgjort betesmark eller åkrar. På Tottnäs sker idag hästbete på dessa marker, medan de avlägset belägna kulturmarkerna ligger i träda på Djurnäs marker. Vid Sandviken (Tottnäs) finns en betad strandäng med vegetation av agnsäv-krypventyp. På tidigare beteshävdad mark, t.ex. vid Styvikens inre del, finns inslag av den betesgynnade floran kvar, med arter som ormrot, darrgräs och brudbröd. Dessa områden är dock stadda i kraftig igenväxning, och asp- och björksly har vandrat långt in över de gamla kulturmarkerna. Beteshagarna på Tottnäs hyser botaniska värden framför allt i högre belägna partier, t. ex. vid Lilla Styvik. Här förekommer en torrbacksflora med arter som käringtand, nypon, smultron, gråfibbla, solvända, jungfrulin och harstarr. Lägre belägna partier har ofta varit uppodlade, och saknar därför en rik flora. Vid Trädgårdsnäset växer den i länet mycket ovanliga orkidén S:t Pers nycklar.

Källdråg springer fram på flera håll i området, bl.a. en kupolkälla vid vägen norr om St. Styvik, där fältskiktet utgörs av arter som bäckbräsma, strutbräken, **skärmstarr**, nässelklocka, majbräken och **storgro**. Här växer också källgräsmossa och källtuffmossa, den senare arten indikerar förekomst av kalk.

Ett rikt och varierat fågelliv förekommer i området. Korp, ormvråk, rödstjärt och nötväcka uppträdde som karaktärsarter vid inventeringen. Skäggdopping och knipa föder upp sina ungar i vikarna, som är relativt förskonade från störningar genom t.ex. motorbåtstrafik.

I skogen innanför Styvikens västra strand finns en jättegyta, och hela Styviksudden präglas av den kraftiga ursvallningen av moränen som skett under landhöjningsförloppet efter istiden. Större stenvallar, som troligen är kulturskapade, förekommer på uddarna.

67c) Hultöskogen. Mellan St. Styvik och Eknäsgård växer en äldre granskog på frisk-fuktig mark, i sänkor mellan hållmarkerna. Lind, säl, rönn, asp och björk blandar sig med de resliga granstammarna. Fältskiktet utgörs av arter som blåbär, harsyra, vårfryle och ekorrbar. I bottenskiktet förekommer kranshakmossa, stor thujamossa och hasselsprötmossa. Ett välutbildat alkärr ingår i skogen, där fältskiktet utgörs av ekbräken, skogsbräken, blåbär, stjärnstarr och vattenklöver. Vitmossor dominerar i bottenskiktet.

Fuktiga dråg förekommer i området, i sluttningarna ut mot åkermarken. I fältskiktet ingår arter som kärtistel, revsmörblomma, skärmstarr och skogsfräken. Närmare Hultö har ett större hygge tagits upp. Ett alkärr som tidigare hyste en rik flora med bl.a. dvärghäxört, har förstörts genom kraftig utglesning av trädskiktet och utdikning. I skogsbryn och sluttningar mellan Grönsta och Eknäsgård växer en mycket varierad blandskog, med ett stort inslag av ädellöv i vissa partier. Närmast färjeläget mot Malhuvud har kraftig röjning och gallring genomförts inom lövträdsbeståndet, vilket inte gynnar lundfloran utan snarare har förödande effekter. Gran av ibland mycket grova dimensioner dominerar trädskiktet och hasselbuskskiktet, där även skogstry och måbär ingår.

Fältskiktet är lundartat, med lundgro, blåsip, skogsbingel, trolldruva, nästrot, majbräken, tuvtåtel, vispstarr, **vårärt**, liljekonvalj, hässlebrodd och harsyra. Längre in i skogen förekommer små skogskärr med arter som al, säl, kärtistel, grenrör, ekbräken, hultbräken och ältranunkel. Områdets nordöstra del, mellan Eknäsgård och Vikavägen, präglas av omfattande avverkningar.

Alkärr 500 m NO om St. Styvik är ett viktigt område för **mindre hackspett**, en art som gått tillbaka under senare år, troligen på grund av att dess biotop minskat genom skogsbruk och annan exploatering.

67d) Djurnäs brygga. Ett litet, välavgränsat område med yppig lundvegetation nere vid Fällnäsviden. Trädskiktet utgörs av alm, ask, ek, asp, björk, tall och enstaka grova granar. I det välutvecklade buskskiktet växer hassel, hägg, rönn, slån, hagtorn och olvon, och i fältskiktet arter som trolldruva, ullig kardborre, örnbräken, häckvicker, midsommarblomster, nässelklocka, ramslök, blåbär och pokalmurkla. Närmast stranden övergår vegetationen i en strandalskog med ett fältskikt av stinksyska, älggräs, kers och rödblåra.

67e) Brunn-Kullan. Området omkring Brunn domineras av olika barrskogstyper. Hällmarkstallskog och gles, talldominerad blandskog på torr mark dominerar området norr om Brunn. Arter som förekommer i detta område är rönn, en, oxel, slån, nyponros, olvon, blåsipppa, rödkämpar, kattfot, örnbräken och darrgräs. Ett litet fuktstråk, beläget strax NO om den stora beteshagen vid Brunn, har ett exklusivt fältskikt, med arter som hårstarr, loppstarr, tagelsäv, nålstarr, plattsäv, rosettjungfrulin och vildlin. Flera av dessa arter tillhör de som försvinner mycket snabbt när hävden upphör. Detta växtsamhälle tillhör därför dem, som idag är allvarligt hotade.

Närmare Kullan är berggrundsytan mycket småbruten, och en mosaik av fuktiga partier breder ut sig. Trädskiktet utgörs här av gran, al, sälj och björk, och i fältskiktet förekommer bl.a. gökärt, skogsbräken, blåbär, nästrot och tallört. Söder om Brunn, i den sydvända sluttningen ut mot Fällnäsviden, växer en blandskog av tall, björk, ek, rönn och oxel, på ett underlag av ursvallad, rikblockig morän. Närmare sjön blir inslaget av gran större. Denna skog hyser länets största sammanhängande bestånd av **murgröna**, som bildar ett glest täcke över marken. Efter ett par milda vintrar kan man få se murgrönan klättra upp för trädstammarna, men när kylan slår till igen återtar den sitt krypande växtsätt. I fältskiktet ingår även blåbär, vispstarr, lingon, vårfryle, gökärt, Adam och Eva, **vårärt**, lungört och **ryl**.

Ett nyupptaget hygge ingår i områdets östra del, och några smala åkerflikar har planterats med granskog.

67f) Dammen-Björkbacken Norr om landsvägen fortsätter den smala, uppodlade dalgången vidare mot nordost, omgiven av större skogsområden. Dammen, Dala och Björkbacken var tidigare torp under Djurnäs. Vid Dammen har kulturmarken granplanterats i sin helhet, men vid Dala finns fortfarande öppen kulturmark kvar. Hela delområdet präglas av ett intensivt bedrivit, rationellt skogsbruk. Sluttningarna runt berget mellan Björkbacken och Djurnäs kläs idag helt av homogen ungskog och nyligen upptagna hyggen. De till ytan helt underordnade skogspartier som inte avverkats under de senaste decennierna hyser trots den genomgripande omformningen av landskapet stora naturvärden.

Ett par områden nära torpet Dammen är av stort intresse. Väster om torpet finns en mycket omväxlande skog med stort inslag av asp i vissa partier. I lägre belägna delar av det småkuperade skogslandskapet växer en relativt ung, gallrad grandominerad skog. Fältskiktet är av blåbärsristyp, med ett ovanligt stort inslag av örter. Bland dessa märks skogsvicker, skogsfibblor, skogsviol, **ögonpyrola**, vippärt, **sårläka** och den lilla barrskogsorkidén **knärot**. Skogen övergår i ett relativt flackt hällmarksområde med gles tallskog. Hällmarksfloran är rik och tyder på kalkpåverkan. Bland arterna märks ljung, kärleksört, smultron, sandnarv, jungfrulin, harklöver och låsbräken. Även öster om Dammen finns ett värdefullt område. Här finns bergknallar med fina bestånd av gamla aspar, som omges av en barrblandskog med inslag av björk, sälj och hassel. I fuktiga partier växer **sårläka** i stort antal.

Den sällsynta och hotade svampen **pluggtrattskivling** växer under granar i området.

Runt torpet Dala finns omfattande unga barrplanteringar, men också partier med äldre, olikåldrig blandskog. I trädskiktet ingår tall, björk, ek, gran, oxel, rönn och sälj. I sluttningar och rasbranter

förekommer bestånd av asp eller lind, och vid stenskravel finns ljusbrunnar i slutningarna där bl a backviol växer. Fältskiktet i den slutna skogen är av en typ som är beroende av äldre skog och som man ser alltmer sällan nuförtiden. I detta växtsamhälle ingår blåbär, vårfryle, blåsippa, piprör, klockpyrola, **ögonpyrola**, husmossa och kammossa. Bäckens söder om Dala har bildat en liten ravin, och i bäcken växer en bård av alar. Unga granplanteringar flankerar bäcken på båda sidor. Vegetationen vid bäckfåran är frodig, med arter som majbräken, rödblåra, lundelm, trolldruva, bäckbräsma, frossört, **storgro**, vågig praktmossa och stor näckmossa. På hällmarkerna norr om torpet växer stora bestånd av blåmunkar, tillsammans med ljung och tjärblomster. Vid inventeringen observerades den hotade **apollofjärilen** under äggläggningsbestyr på värdväxten kärleksört. Det ovanliga lilla träbiet visade sig också under blombesök på hällmarken.

De centrala delarna av berget väster om Björkbacken utgörs av hällmarkstallskog med asp och ek i kanterna och blandskog av främst björk och tall. Flera skogskärr förekommer, bevuxna med björk, al och sälg. Ett av kärren är av alsocketyp. Ett större område med storblockig terräng finns uppe på berget, och i detta område växer ett ovanligt stort bestånd av grova, äldre träd av asp och gran. Fina högstubbar av asp och granlågor finns också här. Vid bergfötter och branter bildar lind och hassel en gles, lundartad skog tillsammans med äldre granar. I fältskiktet växer blåbär, krustätel, lingon, ljung, liljekonvalj, piprör, blåsippa, häckvicker och skogsviol. Ett större bestånd av **myska** förekommer centralt i området.

Lämpliga biotoper för **nötkråka** finns i delområdet. Området väster om Björkbacken är värdefullt för många hålbbyggande fåglar.

Bedömning: Djursnäsområdet innehåller i sin helhet mycket stora naturvärden. Den omväxlande kusten, det klimatiskt gynnsamma läget, inverkan av kalkrik morän och de mycket gamla bosättningarna i området är några av de faktorer som betingar dessa värden. Den markanvändning som förekommit under Djursnäs gård har i hög grad bidragit till att bevara stora värden in i våra dagar. Bl a det anmärkningsvärt rika inslaget av skogslind i hela området indikerar lång skoglig kontinuitet.

Området vid Djursnäs gård hyser ädellövbestånd som utgör ett av länets mest värdefulla exempel på denna naturtyp. De flesta av de snäckarter i regionen som är beroende av rik ädellövskog och under lång tid orörda förhållanden belades vid landmolluskinventeringen. Detta ger ett starkt stöd åt teorin att dessa ädellövbestånd har en mycket lång, obruten skoglig kontinuitet. Framför allt området väster om Maren är idag hårt trängt, och aktiva skötselåtgärder krävs för att värdena ska kunna bibehållas och utvecklas. Skötseln måste emellertid anpassas till områdets känsliga natur, varför en detaljerad skötselplan bör arbetas fram. Den unga granplanteringen som skiljer ädellövbestånden väster om Maren från varandra måste tas bort, eftersom den på sikt kommer att påverka de värdefulla områdena mycket negativt. Ett återupptaget bete av området omkring Maren är önskvärt från naturvårdssynpunkt.

De barrskogar som dominerar delområde b hyser mycket stora naturvärden, som motiverar ett mycket försiktigt utnyttjande av skogsmarken. Trots detta har omfattande trakthyggesbruk präglat markutnyttjandet i området under de senaste decennierna. Ett litet men värdefullt ädellövbestånd vid St. Styvik avverkades också under 80-talet. De försök som har gjorts att klara naturvärdena inom ramen för SVL §21 har uppenbarligen misslyckats, eftersom de områden som undantagits från avverkning har varit för små. Området mellan Djursnäs och Ekholmen, liksom hela Styviksudden, bör undantas från ekonomiskt skogsbruk, och i övriga delar av området bör skogsbruket planeras med största hänsyn till naturvärdet. Återupptaget bete av de kulturmarker som breder ut sig mot vikarna vid St. Styvik och Ekholmsviken vore mycket positivt för området som helhet. Ytterligare barrplantering av gamla hagmarker och åkrar bör inte komma i fråga i detta område, eftersom stora naturvärden är knutna till det omväxlande kulturlandskapet.

Det mycket omfattande skogsbruk som förekommit inom delområde c under senare år har helt förändrat områdets karaktär. De partier som inte har blivit föremål för traktthuggning bör nu överhållas så länge som möjligt, eftersom de kan fungera som refugier för delar av de växt- och djursamhällen som hör hemma i området.

Skogsbryn och partier med ädellöv, tillsammans med vissa delar av de produktiva bestånden, bör undantas helt från skogsbruk.

Granskogen och lövkärret mellan Eknäsgård och Stora Styvik representerar skogstyper som har blivit allt mer ovanliga, och de organismer som är knutna till typen är allvarligt trängda i dagens produktionsskogar. En av dessa arter är **mindre hackspett**. Skogsbruk går inte att kombinera med bevarandet av dessa värden, vilket även omfattar åtgärder som förändrar hydrologin i området.

De mycket höga botaniska värden som finns i Brunnskogen motiverar ett hänsynfullt skogsbruk, med metoder som ger den känsliga floran möjlighet att överleva även i framtiden. I området söder om Brunn, där de hotade arterna **murgröna** och **ryl** förekommer, krävs särskilt stor hänsyn vid skogsbruk. En artvis utformad skötsel av ryllokalen är motiverad, liksom av det fuktiga partiet NO om Brunn, där årlig slätter bör ske för att bevara det hotade växtsamhälle som finns där.

Delområdet norr om landsvägen har genomgått en omfattande landskapsomvandling genom det skogsbruk som bedrivits sedan ett par decennier. Inget skogsbruk bör förekomma inom de skyddsvärda områden som redovisas här. Inte bara det höga naturvärdet, utan även rent landskapsekologiska skäl gör detta nödvändigt. Miljöeffekterna av ett fortsatt skogsbruk med rationella metoder bör redovisas. Vid skogliga åtgärder i barrplanteringarna vid bäcken söder om Dala måste största hänsyn tas till den känsliga floran vid bäcken, vilket bl a innebär att fordonstrafik inte får ske vid bäckfåran. En skyddszon längs med bäcken bör återskapas, som ersättning för den som tagits bort vid anläggandet av de unga granbestånden.

Det är av största vikt för Djurnäsområdets fortsatta utveckling att en skötselplan arbetas fram i samråd med markägarna, med inriktning att bevara de mycket stora naturvärdena för framtiden. Ett förordnande enligt NVL torde vara nödvändigt för att detta ska kunna genomföras. Ädellövbestånden vid Djurnäs gård bör avsättas som naturreservat (NVL §7). Områdets storlek gör att ett naturreservatsförordnande för hela Djurnäsområdet knappast är möjligt att inrätta i dag. En alternativ skyddsform bör därför sökas. En möjlighet vore att ett system av värdefulla delområden (värdekärnor) väljs ut, och en lämplig skötselform fastställs för dessa. På detta sätt skulle delar av områdets funktion för växt- och djurliv kunna behållas och utvecklas även i framtiden. Delvis torde en sådan skötsel rymmas inom SVL §21, medan NVL §7 måste användas för andra delar. Ett exempel kan illustrera: Nödvändig hänsyn till murgrönebestånden i Brunnskogen ryms antagligen inte inom paragraf 21, eftersom ett modifierat skogsbruk inom ett så stort område krävs för att bevara det botaniska värdet.

Bevarandet av detta, kommunens sista större oexploaterade innerskärgårdsområde, bör vara en angelägenhet av högsta prioritet. Ingen exploatering för bebyggelse eller andra fasta anläggningar bör komma i fråga inom området. De höga naturvärdena bör ge ytterligare tyngd åt denna ståndpunkt, om valsituationer uppkommer i framtiden. Den campingverksamhet som sedan tio år pågår i området vid Vilhelmsberg bör omedelbart avvecklas, eftersom den i praktiken utestänger den naturströvande allmänheten från att utnyttja Styviksudden för rörligt friluftsliv.

Litteratur:

Botaniska sällskapet i Stockholm
Fiskenämnden (1987)
Hedenäs (1990)
Kers (1972)
Länsstyrelsen (1976a,1977d,1981b,1983)
Magnusson (1987)
NOF (1990,1991)
Nynäshamns kommun (1988)
Proschwitz von (1989)
Rydberg (1974)
SNF (1982)
Wallentinus (1970)

68 MALHUVUD

Karakteristik: Större innerskärgårdsö. Stora ädellövbestånd med hotade arter, havsstrandängar och mycket rik örtflora på kalkhällarna. Viktiga reproduktionsområden för vissa fiskarter.

Klass: 2 B Z G L

Områdesbeskrivning: Ön är belägen i de inre delarna av en mycket långsträckt havsvik, mellan naturreservatet Käringboda och Djurnäs.

Huvudsakligen fyra naturtyper präglar ön Malhuvuds vegetation; havsstrandäng, jordbruksmark, lund och hållmarkstorräng. Nästan alla lågt liggande partier är uppodlade vilket är naturligt då det är där som de sedimentära jordarterna återfinns. Mellan urkalkstenshällarna och sänkornas leror är morän den dominerande jordarten. Dessa moränavsnitt är beväxna med frodiga ädellövlundar. Trädskiktet utgörs emellertid också av andra trädslag. Inslaget av storvuxna granar är stort inom vissa partier. Buskskiktet domineras av hassel. I fältskiktet återfinns arter som lundelm, ormbär, trolldruva, nattviol, skogsknipprot, **vårärt**, **lundbräsma** och **tandrot**.

Lundmiljöerna är de enda markerna på ön som inte betas, vilket är en förutsättning för den rika lundfloras existens. De torra moränmarkerna i anslutning till hållmarkerna, som hyser ett träd- och buskskikt bestående av bl a tall, en, slån och nypon, är vanligen betade och fältskiktet utgörs därför av hävdberoende vegetationstyper. Havsstrandängarna är mycket välbetade och arter som växer här är bl a krypven, saltåg, havssälting, gulkämpar, agnsäv, smultronklöver och knapptåg. Utanför den välbetade havsstrandängen förekommer ibland större vassområden. Åkrarna ligger ofta i anslutning till havsstrandängarna vilket medför att dessa utsätts för ett extra stort kvävetillskott.

Kalkhällarna som till största delen är betespåverkade domineras av en rik örtflora bestående av bl a tulkört, blodnäva, backlök, harmynta, vit fetknopp, kungsmynta, svartbräken, enorma mängder smultron, jungfrulin, hagfibbla, svartkämpar, nagelört och vårarv. Kryptogamvegetationen på Malhuvud är intressant med sällsynta mossor som orange lansmossa och olivlansmossa. På vissa ställen återfinns gaffelbräken vilket visar att berggrunden inte enbart utgörs av urkalksten utan även av sura bergarter. Mindre dagbrottsverksamhet har givit upphov till små kärr där de dominerande arterna utgörs av al, vide och flaskstarr.

Några av de fågelarter som har konstaterats häcka på Malhuvud är ormvråk, kattuggla, skogsduva och **mindre hackspett**.

Bedömning: Ingen avverkning eller gallring av ädellövsbogen bör ske. En naturvårdsinriktad skogsbruksplan håller för närvarande på att arbetas fram för delar av ön. Betet på ön är en nödvändighet för att de höga naturvärden som ön hyser skall bibehållas. Brytning av urkalksten vore förödande för öns flora. Området ingår i en undersökning om värmetidens ädellövsbogar.

Litteratur:

Kers (1972)
Länsstyrelsen (1977d)
Magnusson (1987)
NOF (1991)
Rydberg (1974)
SNF (1982)

69 KÄRINGBODA

Karakteristik: Mångformigt område med ett för Södertörns kust- och kulturlandskap representativt växt- och djurliv. Urskogsartad skog. Sällsynta och hotade växter och djur.

Klass: 2 B Z G H F L K

Områdesbeskrivning: Käringboda, som till stora delar är naturreservat, omfattar halvön väster om Nynäsviken.

De djupt inskjutande vikarna Maren, Gravamaren och Rassa vikar med smala inlopp från havet är karakteristiska för området. Rassa vikar hyser sällsynta akvatiska växtsamhällen som bl a består av havsnajas, axslinga och borstnate. Flera arter av kransalger finns här, bl a länets rikaste bestånd av rödsträffe.

Hela området är starkt kuperat, bergigt och till stora delar skogsbevuxet. Mellan bergen ligger skyddade dalgångar. De större dalarna är vanligen uppodlade eller bär spår av tidigare jordbruk. Värdefulla betade hagmarker och havsstrandängar är belägna vid Långholm. Arter som återfinns i de delvis lite avsides belägna betesmarkerna är bl a svinrot, jungfrulin, spåtistel, darrgräs, bockrot, ormrot, smultronklöver, gulkämpar och havssälting.

Inslaget av ädellövträd är bitvis stort inom området och utgörs ofta av torrare ekbackar med lundgröe och liljekonvalj i fältskiktet. Fuktigare ädellövbestånd förekommer också och fältskiktet består där av **sårläka**, **vårärt**, **tandrot** och skogsknipprot. I anslutning till de ädellövdominerade skogspartierna återfinns mindre vanliga arter som Sankt Pers nycklar, Adam och Eva och grusslok. Hällmarkernas flora består av arter som gaffel- och svartbräken, kärleksört, vit fetknopp och tulkört. På vissa hållar växer blåmunkar och murruta. Björnbärssnår och fågelbärsträd växer ofta i anslutning till hällmarkerna. Den vilda **murgrönan** växer på elva kända platser inom reservatet.

Ett större sammanhängande urskogsartat skogsområde är beläget på Bondholmen. Frisk och fuktig granskog samt hålltallmarker med inslag av grova ekar, aspar och andra lövträd utgör den dominerande

skogstypen. Fältskiktet är inom de fuktigare partierna av högrörttyp med arter som **sårläka** och skogsknipprot. Mängder av lågor finns inom detta naturskogsområde då alla vindfällena de senaste decennierna lämnats orörda. Detta skapar inte bara en vildmarksprägel utan är också en förutsättning för många hotade och sällsynta insekter, samtidigt som det gynnar den övriga faunan. Strandalskogar med en oftast extrem kvävegynnad flora förekommer frekvent.

Fågellivet är rikt. Kattuggla häckar i ihåliga träd och under vårvällarna spelflyger morkullor längs de smala dalstråken. Några andra häckande fågelarter är lärkfalk, **fiskgjuse**, bivråk, ormvråk, hornuggla, skogsduva, **mindre hackspett**, spillkråka, dubbeltrast, **nötkråka**, korp, buskskvätta, gårdsmyg, stjärtmes, hämpling, rosenfink och **stenknäck**. Sällsynta och utrotningshotade fågelarter förekommer också inom området. Mård och vildsvin ses i området. **Ekoxe** observerades i reservatet 1990. De vikar och grunda strandnära vatten som omger Kåringboda har mycket stor betydelse för fiskens reproduktion.

Vid den landmolluskinventering som utfördes av Göteborgs naturhistoriska museum 1953-55 besöktes två lokaler inom det nuvarande reservatet. Vid kalkberget 1 km öster om Rassa påträffades bl a **Vertigo angustior**, **mindre tornsnäcka**, krattsnäcka, busksnäcka och **Truncatellina cylindrica** (Hotkategori 2). Strax öster om gården Kåringboda förekom krattsnäcka och rikkärnsarten *Vertigo antivertigo* på gräsmark vid havet.

En sk jättegyta är belägen strax söder om Bondholmen. Kåringboda är ett mycket välfrekventerat friluftsområde som också anses vara av riksintresse för friluftslivet.

I anslutning till strandängarna vid Långholm står några välvuxna ekar, där den akut hotade (SNV:s hotkategori 1) laven **liten parasitpik** (*Sphinctrina leucopoda*) noterats. Efter år 1950 har arten bara setts tre gånger i Sverige, varav en, år 1956, här vid Långholm.

Bedömning: En skötselplan över området är upprättad av länsstyrelsen. De nuvarande sköselföreskrifterna bör kompletteras med ett förbud mot framförandet av motorfarkoster i Gravamaren. Även de delar av Rassa vikar som inte ingår i naturreservatet behöver skyddas genom ett sådant förbud. Därför måste naturreservatet utvidgas så att det omfattar hela viksystemet. Orsaken till detta är att de unika växtsamhällen som förekommer i vikarna inte tål den turbulens som båtpropellrarna åstadkommer.

Den storskaliga exploatering som genomförts i syfte att förbättra möjligheterna till friluftsliv inom området är i stora delar obefogad och inte förenlig med skötselplanens syften. Kåringboda kan erbjuda ett rikt friluftsliv utan att utsättas för en omfattande väg- och bebyggelseexploatering.

Laven **liten parasitpik** bör eftersökas och om den hittas bör växtplatsen skyddas genom en skötsel som garanterar artens fortlevnad.

Kalkberget öster om Rumpsaxviken framstår som ett mycket värdefullt objekt för naturvården, med höga botaniska och zoologiska värden. Vid landmolluskinventeringen på 50-talet var berget det rikaste i kommunen, med ett stort antal exklusiva arter. Förekomsten av den akut hotade snäckan **Truncatellina cylindrica** är särskilt intressant.

Litteratur:

Länsstyrelsen (1981a,b, 1985b,
1986a,b, 1988)
Magnusson (1987)

NOF (1991)
Proschwitz von (1989)
Rydberg (1974)

SNV (1982b)
Wallentinus (1970)

Westberg (1974)

70 JÄRFLOTTA

Karakteristik: Järflotta är en stor mellanskärgårdsö med mycket omfattande sand- och grusavlagringar, vilket är ovanligt i Stockholms skärgård. Intressant kvartärgeologi, bl a flygsanddyner och aktiva strandprocesser. Tallhed och hällmarkstallskog. Jordbruk bedrivs på ön. Hela området är av riksintresse för rörligt friluftsliv. Viktiga reproduktionsområden för fisk.

Klass: 1 B Z G F L P

Områdesbeskrivning: Ön Järflotta ligger cirka 8 km söder om Nynäshamns tätort. I området ingår även ett antal mindre öar.

De dominerande vegetationstyperna på Järflotta är tallhed och hällmarkstallskog med ett fältskikt dominerat av bärris. På de långa sandstränderna förekommer en speciell flora med arter som strandråg, sandstarr, marviol och strandvial. Sandstrandsfloran har en intressant växtgeografisk dynamik. Arter som sandrör och strandmålla har invandrat till området i sen tid, medan t. ex. näbbtrampört och sodaört har försvunnit under 1900-talet.

Vid Järflotta gård finns ett större inslag av bland- och lövskog, med ek, hassel och björk. De omväxlande kulturmarkerna underhåller en rik småfågelfauna. Kärret nordväst om gården, med sina vassar och omgivande blandskog, är en viktig miljö för arter som **mindre hackspett**, stjärtmes och vattenrall.

Vid öns stränder häckar bl a större strandpipare. Andra fåglar som häckar på Järflotta är gravand, ornvråk, duvhök, lärkfalk, hornuggla, tofsvipa, järpe, skogsduva, spillkråka, korp, gårdsmyg, dubbeltrast, hämpling, rosenfink och **stenknäck**. **Skäggmes** har setts i vassarna vintern 1990/91. Ett sevärt sjöfågelsträck passerar Järflotta vår och höst. På hösten rastar sångsvanar vid stränderna. Enstaka vildsvin ses ibland på ön.

I området mellan Lökvik och Långsudden finns orörda hällmarker och några större hällkar. Här lever den sällsynta och hotade **stora vattenödlan**.

Norr om Dragbergen, väster om Dragets kanal, ligger ett flackare parti, med igenväxta hagmarker och ett kalkstråk med inslag av rikare örtflora som kontrasterar skarpt mot tallhällmarkerna. Här påträffades vid landmolluskinventeringen 1953-55 de sällsynta och hotade snäckorna krattsnäcka och **Vertigo angustior**. På de omfattande sandhedarna och vid sandstränderna förekommer en ovanlig lägre fauna, med bl a många steklar med speciella krav på sin livsmiljö.

De grunda vattenområden som omger Järflotta är viktiga yngelområden för många fiskarter, varav en del har kommersiell betydelse. Vid Fiskenämnadens inventering av gäddans lekplatser i Stockholms skärgård erhöll området vid Gummern det högsta värdeomdömet.

De omfattande sand- och grusavlagringarna på ön markerar läget för den mellansvenska israndzonen, som bildades vid en tillfällig klimatförsämring (8900-8300 före år 0) under perioden när inlandsisen drog sig tillbaka norrut. Flera intressanta geologiska former är knutna till dessa kvartära sediment. Vid Sandstugan

på öns nordöstra del förekommer flygsanddyner och vid S Örvad finns en tombolobildning. Vid Valsviken kan både fossil och pågående lagunbildning studeras, och på stranden vid Valsudden finns ett större flyttblock av rapakivgranit. I ett område på öns västra sida finns flera jättegrytor. En berggrundsgeologiskt intressant lokal är också värd att omnämnas. På Långsuddens södra del framträder en tydlig krosszon i berggrunden, där förkastningsrörelser i jordskorpan orsakat nedkrossning i en svaghetszon som senare följts av ihopläkning av bergartsfragmenten, varvid breccia och mylonit har bildats.

Trots att ön bara kan nås sjövägen är den mycket välbesökt under sommaren. Sandstränderna är mycket attraktiva för friluftslivet eftersom sådana stränder är ovanliga i skärgården. På hösten inbjuder tallhedarna till lingonplockning.

Ön Viksten ligger sydost om Järflotta. Ön har karaktär av kalkskär, men i en svacka centralt på ön förekommer fuktig till frisk ängsvegetation. Här växer bl a den hotade örten **nässelnärja**.

Bedömning: Hela området ingår i ett större skärgårdsområde som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Större delen av området, undantaget tomtmark och ön Råholmen, ingår i naturreservatet Järflotta. Skötseln av naturreservatet utförs av markägaren i samråd med Skärgårdsstiftelsen och Skogsvårdsstyrelsen. Förslag till skötselplan finns. Enligt reservatsföreskrifterna ska jordbruk och skogsbruk på ön bedrivas så att nuvarande naturmiljö och landskapsbild bibehålls i möjligaste mån. Jordbruket på ön har en viktig roll för att bevara de naturvärden som är knutna till kulturlandskapet.

Det vore av stort värde om någon del av hedtallskogen undantogs från skogsbruk, eftersom den är en ovanlig naturtyp i skärgården, och en fritt utvecklad tallhedskog i skärgården skulle ha stort representativt, såväl som biologiskt värde. Ett lämpligt område kunde vara mellan Sågen och Dragbergen på öns västra sida, som docent Kers föreslagit i samband med inventeringen av botaniskt värdefulla områden i länet 1977.

Med tanke på den kraftigt ökande fritidsbåtstrafiken kan det visa sig vara önskvärt att vidta åtgärder för att kanalisera det rörliga friluftslivet till mindre känsliga delar av området. En detaljerad inventering av öns naturvärden är därför angelägen.

Litteratur:

Asplund (1954)
Carlsson (1989)
Länsstyrelsen (1977d,1983,1985b,1986b)
NOF (1988d,1990,1991)
Persson (1977)
Proschwitz von (1989)
Rydberg (1974)
SNV (1988a,1988b)
Stockholms läns landsting (1979)
Stålhös (1979)

Karakteristik: En av skärgårdens mest värdefulla häckningslokaler för sjöfågel. Viktigt rast- och övervintringsområde.

Klass: 1 B Z K

Områdesbeskrivning: Gunnarsstenarna ligger 19 km sydost om Nynäshamns tätort. Området består av öarna Norrskär, Flatskär, Måsknuven, Söderskär, Altarskär och Hällorna samt några mindre skär. Vegetationen är typisk för ytter-skärgården, med kalspolade klippor och låga buskar av sälj, al, glasbjörk och gråvide i sänkorna. En särpräglad flora förekommer i fågelskärens hållkar, med stora bestånd av kvävetåliga växter som gråbo, brännässla, tiggarranunkel, råttsvans, hundloka, renfana, gulsporre, fackelblomster, klibbglim och strandvänderot. I högre belägna klippskrevor dominerar ris som ljung och kråkbär, med inslag av örter som bergkårel, dansk skörbjuggsört, bergbräsma och krypnarv.

På Söderskär går ett kalkstråk fram genom ön. Här förekommer kalkberoende arter som t.ex. grusbräcka. På Norrskär finns ett större inslag av torrängsvegetation mellan bergknallarna, med arter som mandelblom, axveronika, jordklöver, backglim och sparvnäva.

På Gunnarsstenarna finns en av landets tolv kolonier av **skräntärna**, som är världens största tärna. Kolonin på Gunnarsstenarna är också en av artens allra individrikaste i Sverige. Bland övriga häckfåglar märks tordmule, tobisgrissla, skärpiplärka, grågås, **labb**, **sillgrissla** och silvertärna förutom en lång rad vanligare arter. Ögruppen har stor betydelse för fågellivet under hela året. Många änder, vadare och gäss rastar eller passerar förbi Gunnarsstenarna under höststräcket. Vintertid uppehåller sig stora flockar av alfågel i området.

Vid Göteborgs naturhistoriska museum landmolluskinventering 1953-55 påträffades den hotade snäckan **Vertigo angustior** på norra delen av Söderskär. På Norrskär insamlades vid samma tillfälle den ovanliga busksnäckan.

Området är av stort kulturhistoriskt intresse genom de lämningar efter säsongsfiskelägen som finns, särskilt på Norrskär. Förutom husgrunder finns här stenvallar efter båtuppdagningsplatser.

Bedömning: Gunnarsstenarna ingår i ett större skärgårdsområde som är av riksintresse för naturvård. Ögruppen ingår i naturreservatet Järflotta. Hela ögruppen utom Norrskär är också fågelskyddsområde. Sammantaget kan sägas att Gunnarsstenarna är en av skärgårdens allra finaste fågellokaler med många arter och mycket hög fågeltäthet. Ringmärkningsverksamheten som har bedrivits sedan lång tid i området har mycket stort värde för zoologisk forskning.

Fyndet av den hotade snäckan är av stort intresse. Det är möjligt att skärgårdsöarna har fått ökad betydelse för en del lägre djur (och vissa växter) som minskar i förekomst på fastlandet på grund av den tilltagande igenväxningen av kulturlandskapet.

Litteratur:

- Länsstyrelsen (1983,1985b,1986b)
- Länsstyrelsen/Nynäshamns kommun (1983)
- Proschwitz von (1989)
- Rydberg (1974)
- Staaav (1980)

SNV (1988a,1988b)